

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní Obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Diplomová práce

Účetní, daňové a právní aspekty pohledávek a jejich řešení ve vybrané
účetní jednotce

Vedoucí práce:

Ing. Miroslava Vlčková

Autor práce:

Bc. Lucie Hronková

České Budějovice, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Účetní, daňové a právní aspekty pohledávek a jejich řešení ve vybrané účetní jednotce“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15.04.2013

.....
Hronková Lucie

Děkuji vedoucí diplomové práce Ing. Miroslavě Vlčkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň mé poděkování patří společnosti, která mi poskytla podklady pro vypracování praktické části práce.

OBSAH

1	ÚVOD	3
2	CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK	5
2.1	POHLEDÁVKY Z PRÁVNÍHO HLEDISKA	5
2.1.1	<i>Vznik pohledávek</i>	5
2.1.2	<i>Zánik pohledávek</i>	5
2.2	POHLEDÁVKY Z DAŇOVÉHO HLEDISKA	7
2.3	POHLEDÁVKY Z ÚČETNÍHO HLEDISKA.....	8
2.3.1	<i>Oceňování pohledávek</i>	9
2.3.2	<i>Analytická evidence pohledávek</i>	10
2.3.3	<i>Inventarizace pohledávek</i>	10
2.3.4	<i>Pohledávky z obchodních vztahů</i>	11
2.3.5	<i>Zúčtování daní a dotací</i>	13
2.3.6	<i>Zúčtování se zaměstnanci a institucemi</i>	13
3	ŘÍZENÍ POHLEDÁVEK.....	14
3.1	NÁKLADY V PROCESU ŘÍZENÍ POHLEDÁVEK	14
3.2	PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ	14
3.2.1	<i>Prověření potencionálních klientů</i>	15
3.2.2	<i>Poskytnutí obchodního úvěru</i>	15
3.2.3	<i>Zajištění pohledávek</i>	16
3.3	MONITOROVÁNÍ POHLEDÁVEK.....	16
3.4	VYMÁHÁNÍ POHLEDÁVEK.....	17
3.4.1	<i>Mimosoudní vymáhání</i>	17
3.4.2	<i>Soudní vymáhání</i>	17
3.4.3	<i>Exekuční řízení</i>	17
3.4.4	<i>Insolvenční řízení</i>	17
4	OPRAVNÉ POLOŽKY A ODPIS POHLEDÁVEK.....	18
4.1	TVORBA A ZÚČTOVÁNÍ OPRAVNÝCH POLOŽEK.....	18
4.1.1	<i>Účetní opravné položky</i>	18
4.1.2	<i>Zákonné opravné položky</i>	19
4.2	ODPIS POHLEDÁVEK	22
4.2.1	<i>Účtování odpisu pohledávky</i>	22
5	METODIKA	23
6	CHARAKTERISTIKA ÚČETNÍ JEDNOTKY	25
7	POHLEDÁVKY V ÚČETNÍ JEDNOTCE	26
7.1	ANALÝZA POHLEDÁVEK	26
7.1.1	<i>Členění pohledávek dle rozvahy</i>	26
7.1.2	<i>Analytické rozčlenění pohledávek</i>	27
7.1.3	<i>Horizontální a vertikální analýza pohledávek</i>	29
7.1.4	<i>Práce s pohledávkami a jejich zajištění</i>	33
8	ÚČTOVÁNÍ POHLEDÁVEK V ÚČETNÍ JEDNOTCE	36
8.1	ÚČETNÍ SOFTWARE	36

8.1.1	Skupina 31 – Pohledávky	37
8.1.2	Skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi	39
8.1.3	Skupina 34 – Zúčtování daní a dotací	40
8.1.4	Skupina 35 – pohledávky za společníky	42
8.1.5	Skupina 37 – Jiné pohledávky.....	42
8.1.6	Skupina 38 – Přejícné účty aktiv a pasiv	42
8.1.7	Pohledávky po lhůtě splatnosti	43
8.2	DOPAD OPRAVNÝCH POLOŽEK NA VH	48
8.2.1	Odpis pohledávek.....	48
8.2.2	Opravné položky.....	49
9	NÁVRH VNITROPNÍKOVÉ SMĚRNICE V OBLASTI POHLEDÁVEK	51
9.1	NÁVRH SMĚRNICE FIRMY „SPEDICE“	51
9.1.1	Význam a vymezení opravných položek.....	51
9.1.2	Opravné položky k pohledávkám	52
10	ZÁVĚR	55
11	SUMMARY.....	58
12	PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	59

SEZNAM ZKRATEK

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

SEZNAM PŘÍLOH

1 Úvod

Název diplomové práce zní: „ Účetní, daňové a právní aspekty pohledávek a jejich řešení ve vybrané účetní jednotce“. Pohledávky a závazky tvoří podstatnou složku aktiv a pasiv. Zatímco krátkodobé závazky mohou představovat krátkodobý zdroj financování pro podnik, pohledávky s sebou přináší určité riziko nezaplacení.

Téma diplomové práce bylo zvoleno proto, že v dnešní době jsou pohledávky aktuálním tématem pro každý podnik. Ten musí denně řešit problematiku pohledávek nejen z hlediska účetnictví, ale i daní a práva. Mým cílem tedy bude objasnění a posouzení problematiky pohledávek z účetního, daňového a právního hlediska a jejich řešení včetně návrhu vnitropodnikové směrnice v konkrétní účetní jednotce. Vzhledem k tomu, že účetnictví zaznamenává informace o hospodaření účetní jednotky, je pro podnik správné řešení pohledávek velmi důležité. Informace vyplývající z účetnictví podstatným způsobem ovlivňují chování a rozhodování vnějšího okolí (tzv. uživatele). Jedná se například o obchodní partnery, banky, finanční úřady a ostatní státní instituce.

Na základě pohledávek lze do jisté míry zjistit prosperitu podnikání jednotlivých subjektů. Především lze vysledovat zájem odběratelů o služby nebo o výsledky plynoucí z činnosti podniku. U podnikatelských subjektů disponujících s pohledávkami je namístě, aby byl vytvořen přehledný systém, který by umožnil efektivní nakládání s nimi. To znamená rozřazení odběratelů do několika skupin podle platební schopnosti nebo podle rozsahu poskytovaných služeb respektive dodávek. Dále je možné sledovat jednotlivé odběratele podle opakovatelnosti dodávek a na základě všech těchto uvedených skutečností jim přiřadit platební podmínky.

Pokud odběratelé ztrácí zájem o výkony podniku, ale podnik přesto pokračuje ve výrobním procesu ve stejném rozsahu, rýsuje se problém v oblasti cash flow. Podniku se hromadí zásoby na skladě a v důsledku toho lze předpokládat, že se dostane do prvotní platební neschopnosti. Podnik po čase nebude schopen dostát svým závazkům a uhradit své dluhy. Tímto jevem se však tato práce zabývat nebude, podstatnější pro řešení daného tématu bude druhotná platební neschopnost, která vzniká na základě neuhrazených pohledávek od svých odběratelů.

Teoretická část diplomové práce bude nejprve zaměřena na obecnou charakteristiku pohledávek z právního, daňového a účetního hlediska, v této části budou uvedeny pojmy jako vznik a zánik pohledávek a jejich právní úprava, ocenění a účtování pohledávek. Řízení pohledávek se bude zabývat preventivními opatřeními v oblasti pohledávek, monitorováním a vymáháním pohledávek. V neposlední řadě bude řešena problematika opravných položek a odpis pohledávek.

V praktické části bude provedena analýza pohledávek na konkrétní společnosti zabývající se nákladní dopravou a přepravou nadměrných nákladů. Na základě výsledků, které vyplynou z horizontální a vertikální analýzy budou navržena kritéria pro posouzení bonity odběratele a právní zajištění pohledávek. V rámci praktické části bude také představen účetní software, účtování konkrétních pohledávek dle účtového rozvrhu podniku a řešení pohledávek po lhůtě splatnosti v praxi. Na závěr práce bude zpracován návrh vnitropodnikové směrnice v oblasti pohledávek.

2 Charakteristika pohledávek

Pod pojmem pohledávka si lze představit určitý nárok věřitele na úhradu finančního obnosu vůči dlužníkovi. Pohledávky vznikají nejčastěji na základě smlouvy, a to především díky tomu, že okamžik vzniku pohledávky není shodný s okamžikem jejího zaplacení [2, 9].

2.1 Pohledávky z právního hlediska

Pohledávky jsou vymezeny v občanském (Zákon č. 40/1964 Sb.) i obchodním (Zákon č. 513/1991 Sb.) zákoníku. Další úpravu pohledávek obsahuje zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů č. 593/1992 Sb. (ZoR), dále také zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb. (ZDP); a v neposlední řadě i zákon o účetnictví (Zákon č. 563/1991 Sb.) a České účetní standardy pro podnikatele.

Z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce se tato kapitola bude zabývat pouze vznikem a poté zánikem závazku, respektive pohledávky podle občanského zákoníku. Zajištění závazků, respektive pohledávek podle tohoto zákona bude uvedeno ve zvláštní kapitole 3.2.3. Zajištění pohledávek. Další zmíněné zákony, mimo jiné literatury, budou sloužit pro vypracování ostatních kapitol diplomové práce.

2.1.1 Vznik pohledávek

Podle § 488 občanského zákoníku věřiteli vzniká právo na plnění od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek. Jedná se tedy o dvoustranný vztah. Závazek, respektive pohledávka dle tohoto zákona vzniká nejčastěji ze smluv, dále ze způsobené škody nebo z bezdůvodného obohacení [17].

2.1.2 Zánik pohledávek

Spolu se zánikem pohledávky nastává věřiteli povinnost vyřadit předmětnou pohledávku z účetnictví. Obdobně je to i u dlužníka, pro kterého tato skutečnost znamená povinnost vyřadit předmětný závazek. Dle Zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku závazek, respektive pohledávka zanikne následujícími způsoby:

Splněním

Nejčastěji se jedná o splnění peněžitou formou, tj. úplnou nebo částečnou úhradou pohledávky dlužníkem, a to řádně a včas. Přitom věřitel je povinen vydat dlužníkovi na jeho požádání potvrzení o tom, že dluh byl zcela, nebo z části splněn.

Dohodou o zrušení pohledávky

V případě, že se věřitel s dlužníkem dohodnou o zrušení pohledávky bez vzniku nové.

Nemožností plnit

Pokud se plnění stane nemožným, zanikne i povinnost dlužníka plnit. Plnění není nemožné, pokud ho lze uskutečnit za ztížených podmínek, nebo s vyššími náklady. Dlužník má takzvanou oznamovací povinnost vůči věřiteli ohledně nemožnosti plnění a to bez zbytečného odkladu, tzn. ihned po té, co se o skutečnosti dozvěděl.

Uplynutím doby

Uplyne-li doba, na kterou byly práva a povinnosti omezeny, pohledávka, respektive závazek zaniká.

Smrtí dlužníka nebo věřitele

Smrtí dlužníka nebo věřitele práva a povinnosti zanikají pouze v případě, že plnění vyplývající ze smlouvy mělo být některým z nich provedeno osobně.

Započtením pohledávek

Započtení pohledávek lze provést v případě, že věřitel s dlužníkem mají vzájemné pohledávky stejného druhu (například obě pohledávky jsou peněžité). Započtení pohledávek nesmí být vyloučeno zákonem. Lze je započíst do výše, do které se vzájemně kryjí. Zápočet je dvojího druhu: jednostranný nebo dvoustranný. Souhlas druhého účastníka ohledně jednostranného započtení pohledávek se nevyžaduje. Projeví-li jedna ze zúčastněných stran svou vůli pohledávky započíst, stane se tak písemným oznámením straně druhé.

Dohodou o narovnání

Pomocí této dohody věřitel s dlužníkem upravují práva, která jsou mezi nimi sporná nebo pochybná. Dle tohoto zákona je dosavadní závazek nahrazen novým závazkem, vyplývajícím z narovnání [17].

Neuplatněním práva

U zákonem stanovených případech (druhů závazků) je určena doba, do které je možné uplatnit právo. Jako příklad lze uvést záruční lhůtu. Neuplatněním práva v této určené době právo zaniká, jedná se tedy o prekluzi. Případné plnění od dlužníka se považuje za bezdůvodné obohacení. Promlčením právo nezaniká, ale nárok na plnění se stává podmíněným [11, 17].

Ostatními způsoby

Další způsoby zániku pohledávky mohou být podle občanského zákoníku [17] výpověď nebo splynutí. Zánik pohledávky je také upraven zákonem č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku. Podle kterého je další možností zániku pohledávky tzv. odstoupení od smlouvy, a to z důvodů stanovených zákonem nebo ve smlouvě. Pro zánik pohledávky z obchodních vztahů nelze vycházet z obecné úpravy občanského zákoníku.

2.2 Pohledávky z daňového hlediska

V českých účetních předpisech se zdanění výnosů váže ke dni splnění dodávky nebo poskytnutí služby bez ohledu na skutečnost, zda byla pohledávka zaplacená. Relativní kompenzaci poskytují podnikatelům české daňové zákony. Zákon o daních z příjmů umožní odpis pohledávek po lhůtě splatnosti. Zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů řeší problematiku tvorby opravných položek k nepromlčeným pohledávkám po lhůtě splatnosti a také k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení. Podrobněji bude tato problematika řešena ve čtvrté samostatné kapitole: Opravné položky a odpis pohledávek.

2.3 Pohledávky z účetního hlediska

Z hlediska účetnictví je pro pohledávky, v rámci českých účetních standardů pro podnikatele a směrné účtové osnovy, vymezena třetí účtová třída s názvem Zúčtovací vztahy. Tato třída umožňuje účtovat krátkodobé i dlouhodobé pohledávky, avšak závazky pouze krátkodobé. Třetí účtová třída se dále dělí na následující skupiny tak, aby bylo možné sledovat jednotlivé typy pohledávek. Závazně je stanoveno označení účtů na prvních dvou místech, tj. třída a skupina. Další členění jednotlivých účtů záleží na účetní jednotce.

- 31 – Pohledávky z obchodního styku. Skupina se skládá z účtů:
 - 311 – Pohledávky za odběrateli
 - 312 – Směnky k inkasu
 - 313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry
 - 314 – Poskytnuté provozní zálohy
 - 315 – Ostatní pohledávky
- 32 – Krátkodobé závazky
- 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi
- 34 – Zúčtování daní a dotací
- 35 – Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a členy družstva
- 36 - Závazky za společníky, za účastníky sdružení a členy družstva
- 37 – Jiné pohledávky a závazky
- 38 – Přejícné účty aktiv a pasiv. Zásady účetnictví umožňují účtovat pouze účetní případy, které věcně a časově souvisí s účetním obdobím. Je tedy nutná znalost částky, období a titulu, ke kterému se účetní případ váže.
 - 381 – Náklady příštích období
 - 382 – Komplexní náklady příštích období
 - 383 – Výdaje příštích období
 - 384 – Výnosy příštích období

- 385 – Příjmy příštích období
- 388 – Dohadné účty aktivní: je znám pouze účel a titul
- 389 – Dohadné účty pasivní: je znám pouze účel a titul
- 39 – Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování.
 - 391 – Opravná položka k pohledávám
 - 395 – Vnitřní zúčtování
 - 398 – Spojovací účet při sdružení [1, 2, 3]

Ryneš ve své knize Podvojně účetnictví a účetní závěrka [4] uvádí účtování dlouhodobých půjček podnikům ve skupině a společníkům včetně vkladu tichého společníka. Pro tyto případy se používá skupina 06- Dlouhodobý finanční majetek. Pohledávky spojené se zálohami na pořízení dlouhodobého majetku se řadí do skupiny 05 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý majetek.

2.3.1 Oceňování pohledávek

Oceňování pohledávek se řídí zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Konkrétně podle § 25 tohoto zákona lze pohledávky ocenit takto:

- a) Jmenovitou hodnotou: oceňujeme vlastní pohledávky při vzniku, bez ohledu na způsob, kterým vznikly.
- b) Požizovací cenou: jsou oceněny tzv. cizí pohledávky, tzn. pohledávky, které byly získány úplatným postoupením nebo vkladem. Pořizovací cenou se v tomto případě rozumí cena pořízení pohledávky navýšená o náklady s pořízením související.
- c) Reprodukční pořizovací cenou jsou oceněny opět cizí pohledávky s tím rozdílem, že byly získány bezúplatně, např. darem, nebo v dědickém řízení. Reprodukční pořizovací cena je v tomto smyslu cena, za kterou by byla pohledávka pořízena v okamžiku, kdy se o jejím pořízení účtuje.
- d) Reálnou hodnotou oceňujeme společností získané pohledávky, se kterými má úmysl obchodovat [14].

V rámci inventarizace se opravnými položkami vyjadřuje přechodné snížení hodnoty pohledávky. Naproti tomu odpis pohledávky vyjadřuje trvalé snížení její hodnoty. Tato problematika bude dále řešena v rámci samostatné kapitoly: Opravné položky a odpis pohledávek.

Pohledávku, která je uvedena v cizí měně je nutno přepočítat platným kurzem České národní banky, přičemž společnost vede pohledávku v obou měnách (jak v české, tak v zahraniční).

2.3.2 Analytická evidence pohledávek

Analytická evidence umožní podnikatelskému subjektu sledovat jednotlivé účty v podrobnějším členění. Používá se zejména proto, že účetní jednotka mnohdy potřebuje zjišťovat i další důležité aspekty, které nelze sledovat pouze ze syntetických účtů. Důvodem pro analytické rozlišení účtů může být zejména potřeba rozlišit jednotlivé účty z hlediska daňového a účetního, z pohledu české a zahraniční měny nebo například potřeba zjištění podkladů pro finanční analýzu podniku. Podnik má možnost stanovit si ve vnitropodnikové směrnici analytické účty, které bude poté závazně používat.

2.3.3 Inventarizace pohledávek

Povinnost inventarizace majetku a závazků vyplývá ze zákona o účetnictví. Zákon nestanovuje detailní úpravu postupu při inventarizaci, naopak za způsob provedení inventarizace je zodpovědná účetní jednotka a má ho plně v pravomoci. Od správné inventarizace majetku a závazků se odvíjí i správnost účetní závěrky a také skutečnost, že účetnictví je průkazné.

Inventarizace pohledávek zahrnuje porovnání zjištěného skutečného stavu pohledávek se zůstatky účtů třetí účtové třídy (Zúčtovací vztahy). Toto porovnání se provádí dokladovou inventurou, přičemž je v některých případech žádoucí vzájemné odsouhlasení pohledávek. U pohledávek není možné brát v úvahu tzv. přirozené úbytky. V případě, že je inventurou zjištěn nižší stav pohledávek, než je uveden na pohledávkových účtech, je tento stav označován jako manko. Při vyřazení neexistující pohledávky z účetnictví se použije příslušný účet pohledávek a nákladový

účet z účtové skupiny 54 – Jiné provozní náklady. Zaúčtovaný náklad nebude daňově uznatelným.

Na základě inventarizace účetní jednotka dále porovnává reálnou hodnotu pohledávky s hodnotou uvedenou v účetnictví. Ověřuje se reálnost zaplacení pohledávky dlužníkem. Je tedy důležité sledovat dobu splatnosti pohledávek a u pohledávek po splatnosti dobu, která od splatnosti uplynula. Riziko nesplacení pohledávky se vyjádří opravnou položkou.

2.3.4 Pohledávky z obchodních vztahů

V podstatě lze hovořit o pohledávkách a závazcích, které vznikly na základě obchodních vztahů s ostatními subjekty. Pro jejich účtování je vymezena 3. účtová třída – Zúčtovací vztahy. V rámci skupiny 31- Pohledávky jsou evidovány krátkodobé i dlouhodobé pohledávky, které lze mezi sebou rozlišit pomocí analytické evidence. Následující účtování jsem s některými úpravami a ve zkrácené podobě převzala ze své bakalářské práce.

Pohledávky za odběrateli

Vznikají na základě poskytnutých služeb, dodáním zboží nebo výrobků, účtují se pomocí účtu 311- Pohledávky za odběrateli. Jako doklad slouží faktura vydaná, představující nárok na peněžní plnění od dlužníka a na druhé straně výnos účetní jednotky. DPH, v tomto případě z prodeje, je označována jako daň na výstupu. Plátce DPH je povinen ji připočítat k ceně svých výkonů. Představuje závazek vůči státnímu rozpočtu. Účtujeme ji ve prospěch účtu 343 - Daň z přidané hodnoty [3, 20].

Směnka k inkasu

Směnka je cenný papír, který lze použít jako platební prostředek. Jednou z výhod směnky jako platebního prostředku je její obchodovatelnost, dobrá vymahatelnost nebo možnost eskontu bance. Oceňuje se při vzniku pořizovací cenou, ta se rovná hodnotě pohledávky, kterou je potřeba nahradit touto směnkou. Hodnota směnky k inkasu se zvyšuje o alikvotní úrokový výnos, který se zjistí rozdílem mezi směnečnou sumou a pořizovací cenou.

Tabulka 1: Směnka k inkasu¹

Položka	Částka	MD	D
<u>Pohledávka (500 tis.) uhrazena směnkou splatnou za 10 měsíců s nomin. hodnotou 550 tis.:</u>			
Hodnota pohledávky	500	256.1	311
Úroky za běžné období (5.000Kč/měs)	20	256.2	311
<u>Směnka poskytnuta k eskontu bance- za 4 měs.:</u>			
Hodnota pohledávky	500	313	256.1
Úroky za běžné období	20	313	256.2
	30	313	662
Eskontní úvěr připsán na BÚ	531	221	232
Diskont	19	562	232
Proplacení směnky dlužníkem	550	232	313

Zdroj: Ryneš (2008), vlastní zpracování [3]

Poskytnuté provozní zálohy

Způsob účtování poskytnutých záloh se liší podle toho, zda je společnost plátce DPH, či není. Jestliže je záloha poskytnuta v totožném měsíci, jako je uskutečněno zdanitelné plnění, nemusí být uplatňována DPH ze zálohy.

Tabulka 2: Poskytnutá provozní záloha¹

Položka	Částka	MD	D
Poskytnutá záloha	4 800	314	221
<i>Daňový doklad k poskytnuté záloze</i>			
Cena bez DPH	4 000	-	-
DPH 21 %	840	343	314
Cena celkem	4 840	-	-
<i>FAP od právního zástupce</i>	20 000	518	321
DPH 21 %	4 200	343	321
Cena celkem	24 200	-	-
Zúčtování poskytnuté zálohy	- 4 000	314	321
DPH 21 %	- 840	343	321
Zbytek uhrazen z bankovního účtu	19 360	321	221

Zdroj: Ryneš (2008), vlastní zpracování [3]

¹ **Legenda:** 256 Dluhové cenné papíry se splatností do 1 roku, 311 Pohledávky za odběrateli, 313 Pohledávky za eskontované cenné papíry, 562 / 662 Nákladové / Výnosové úroky, 221 Bankovní účty, 232 Eskontní úvěry, 314 Poskytnuté provozní zálohy, 343 DPH, 518 Služby, 321 Dodavatelé.

2.3.5 Zúčtování daní a dotací

Daní se rozumí povinná, nenávratná a zákonem stanovená platba do veřejného rozpočtu. Účtování se provádí v rámci skupiny 34 – Zúčtování daní a dotací. Základní dělení daní je na přímé a nepřímé. Mezi přímé daně lze zařadit daně z příjmů právnických a fyzických osob a daně majetkové, to je např. daň z nemovitosti, daň z převodu nemovitosti a daň dědická a darovací. Mezi nepřímé daně patří daň z přidané hodnoty a spotřební daň [2].

Dotace je definována zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „RP“). Dotace jsou „peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel“ [24]. Pro správné zaúčtování je nutné vědět účel, na který byla dotace vyplacena. Dotace lze rozlišit na dvě základní skupiny. První z nich představují provozní dotace (jinými slovy dotace k úhradě nákladů). Druhou skupinou jsou investiční dotace, které slouží na pořízení dlouhodobého majetku [2, 4].

2.3.6 Zúčtování se zaměstnanci a institucemi

„Mzdou se rozumí peněžité plnění nebo plnění peněžité hodnoty (naturální mzda) poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnanci za práci“ [2]. Podkladem pro zaúčtování mezd je zúčtovací a výplatní listina za příslušné mzdové období. Obsahuje hrubou mzdu a další složky (např. prémie), srážky jako je záloha na daň z příjmů, zdravotní a sociální pojištění, spoření výživné a také doplatek mzdy. Analytická evidence se nejčastěji vede podle jednotlivých zaměstnanců. Účtování se provádí v rámci skupiny 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi.

Pojistné je povinen odvést jak zaměstnavatel, tak i zaměstnanec. Pojistné za zaměstnance vypočítá a strhne zaměstnavatel formou srážky ze mzdy zaměstnanci ve výši 4,5 % z vyměřovacího základu na zdravotní pojištění a 8 % na sociální zabezpečení. Zaměstnavatel pak odvede za své zaměstnance 9 % na zdravotní pojištění a 26 % na sociální zabezpečení [2, 4].

3 Řízení pohledávek

Pod pojmem řízení pohledávek je možné si představit všechny činnosti podniku, které vedou k minimalizaci rizika nezaplacení pohledávky. Pohledávky mohou být ovlivňovány po celou dobu jejich existence, tzn. již před jejich vznikem, v době kdy už účetně existují nebo v době po jejich splatnosti. Pro kvalitní řízení pohledávek je potřeba znát světové trendy oboru, ve kterém firma podniká a provádět pravidelný marketingový průzkum. Dále je mimo jiné důležité znát bonitu klienta a vhodně použít zajišťovací a platební instrumenty [5].

3.1 Náklady v procesu řízení pohledávek

Proces řízení pohledávek začíná prevencí, pokračuje monitorováním a končí vymáháním pohledávek. V souvislosti s tímto řízením pohledávek vznikají náklady, které by firma měla sledovat. Náklady lze podle Vozňákové [5] rozdělit na:

- Náklady na prevenci, monitorování a vymáhání pohledávek
- Náklady externí a interní

Na základě rozdělení z prvního bodu firma může sledovat vývoj nákladů v jednotlivých skupinách, např. podle bonity zákazníka. Podíl všech podskupin na celkových nákladech by se měl trvale snižovat. Do externích nákladů lze zařadit náklady na nákup vnějších informací, náklady na vyhodnocení odběratelů specializovanými firmami nebo náklady na preventivní zajištění pohledávek. Do interních nákladů patří náklady na řízení interní dokumentace, náklady spojené s archivací nebo náklady na vymáhání pohledávek prováděné firemními právníky [5, 18].

3.2 Preventivní opatření

První fáze procesu řízení pohledávek je vztažena k preventivním opatřením, která se dají považovat za nejdůležitější část tohoto procesu. Cílem preventivních opatření je předcházení vzniku nedobytných pohledávek a nákladů vznikajících v souvislosti

s pohledávkami hrazenými po splatnosti. Docílit toho lze prostřednictvím předem určených pravidel při uzavírání obchodních smluv [5].

3.2.1 Prověření potenciálních klientů

Pro přiměřenou jistotu ohledně schopnosti klienta splácet své závazky je potřeba co největší množství kvalitních informací o něm. Vnitřní zdroje informací poskytuje účetnictví. Tyto informace se dají využít pro analýzu odběratelů, na základě, kterých se dá vyhodnotit jejich přínos pro firmu. Vnější zdroje informací jsou z otevřených zdrojů, např. z obchodního nebo živnostenského rejstříku. Dalším cenným zdrojem informací může být registr dlužníků. Velmi kvalitní informace lze získat i z kapitálových trhů, protože emitenti registrovaných cenných papírů mají povinnost zveřejnit výroční zprávu. V neposlední řadě lze získat informace o odběratelích u specializovaných agentur. Na základě zjištěných informací se stanoví pravděpodobnost zaplacení pohledávky klientem [5].

3.2.2 Poskytnutí obchodního úvěru

Pravděpodobnost zaplacení pohledávky, zjištěná v předchozí části, je zahrnuta do očekávaného zisku. Rozhodnutí, zda bude obchodní úvěr vůbec poskytnut, závisí na tom, zda současná hodnota zisku bude kladná, tzn. $SHZ > 0$. Výše úvěrového limitu je ve většině případů dohodnuta smluvně. Určuje maximální hodnotu všech pohledávek za jedním zákazníkem. Pokud odběratel překročí stanovený úvěrový limit, měl by splatit část svých pohledávek a až poté mu může být poskytnut nový obchodní úvěr [6].

$$SHZ = \frac{p * (V - N)}{(1 + i)} - (1 - p) * N_2 \quad (1)$$

Zdroj: Valach (2003)

²Legenda: SHZ – Současná hodnota zisku, p - Pravděpodobnost zaplacení pohledávky, V – Inkaso pohledávky, N – Náklady na pohledávku, i – úroková míra

3.2.3 Zajištění pohledávek

Pro případné vymáhání pohledávky je důležitá dobře sepsaná smlouva mezi obchodními partnery a v ní správně zvolené zajišťovací instrumenty. V knize Efektivní řízení pohledávek Vozňáková [5] uvádí následující zajišťovací prostředky, jejichž použití je ošetřeno příslušnými zákony: pojištění pohledávky, záloha, smluvní pokuta, ručení, postoupení pohledávky nebo její prodej. Také lze využít notářský a exekuční zápis, faktoringové a forfaitingové smlouvy. Dále zástavní právo, které dává věřiteli možnost uspokojit svou pohledávku z předmětu zástavy, v případě, že dlužník nesplní závazek. Při obchodování se zahraničním se využívá: bankovní záruka, dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso, směnky.

Zahraníční literatura pojednává o možnosti zajistit pohledávky tzv. sekuritizací. Tento zajímavý způsob zajištění se běžně používá v USA pod názvem Asset backed securities. Spočívá v prodeji malých pohledávek (spojených do většího množství) věřitelům skrz finanční trh. Odkupem pohledávek se zabývá instituce, která emituje cenné papíry a rozprodá je investorům. Výhoda je v tom, že původní vlastník dostane peníze bez čekání na platbu od dlužníka. Podstatně tím omezí riziko nezaplacení. Investor si pořídí „zabalené“ pohledávky s vyšším úrokem, než je tomu např. u dluhopisu a plynou mu pravidelné příjmy. V ČR tuto metodu nelze dobře využít pro nedostatečnou právní úpravu [7].

3.3 Monitorování pohledávek

Prostřednictvím druhé fáze procesu řízení pohledávek je monitorován vývoj pohledávek. Josef Valach v knize Finanční řízení podniku [6] uvádí nejčastěji používané vzorce, podle kterých lze sledovat pohledávky.

- a) Doba obratu pohledávek: ukazatel udává, za jak dlouho jsou pohledávky v průměru splaceny, neboli délku obchodního úvěru ve dnech. Vyjádří se jako poměr průměrného stavu pohledávek a průměrných denních tržeb, tzn. průměrný stav pohledávek/(tržby/365). Doba obratu pohledávek (neboli inkasa) by neměla překročit smlouvenou délku obchodního úvěru u sledovaných pohledávek.

- b) Rychlost obratu pohledávek: ukazatel udává, jak rychle jsou pohledávky přeměňovány v peněžní prostředky, a to v podobě počtu obrátek. Vyjádří se jako poměr tržeb a průměrného stavu pohledávek, tzn. tržby/pohledávky. Žádoucí je zvyšující se hodnota ukazatele.

3.4 Vymáhání pohledávek

Třetí fáze: vymáhání pohledávek je fází nejdražší. Podnik se rozhoduje, jakým způsobem bude vymáhat pohledávky po době splatnosti.

3.4.1 Mimosoudní vymáhání

Podnik vymáhá pohledávku vlastními silami, tzn. telefonickým nebo písemným kontaktem dotaz na pohledávku, zasílání upomínek a penalizačních faktur, pomocí nabídky splátkového kalendáře. Mimosoudně lze vymáhat pohledávku i přes inkasní kanceláře. Výhodou je daňově uznatelný náklad, např. provize z vymožené sumy. Zastoupení klienta se děje na základě plné moci nebo mandátní smlouvy. V neposlední řadě lze pohledávky započíst, postoupit nebo prodat.

3.4.2 Soudní vymáhání

Podkladem pro soudní vymáhání je žaloba. Tento způsob se příliš nedoporučuje pro jeho zdlouhavost a nákladnost.

3.4.3 Exekuční řízení

Rozhodnutí soudu o povinnosti dlužníka zaplatit dlužnou částku samo o sobě nezaručuje zaplacení. Pokud k němu nedojde, věřitel může podat návrh na výkon rozhodnutí mající stejné náležitosti jako žaloba. Soud na základě tohoto návrhu může nařídít výkon rozhodnutí.

3.4.4 Insolvenční řízení

V případě úpadku dlužníka dojde ke konkursu. Návrh na prohlášení konkursu podává dlužník nebo některý z věřitelů. K uspokojení nedobytné pohledávky dojde z majetku, který byl zpeněžen [8].

4 Opravné položky a odpis pohledávek

Opravné položky jsou nástrojem pro vyjádření snížení bonity pohledávek [4]. Tvoří se s ohledem na zásadu opatrnosti při uzavírání účetních knih. Dle Procházkové – Hanuše [9] lze pohledávky rozdělit na:

- Sporné – jejich uznání, či zaplacení je vymáháno soudní cestou
- Pochybné – existuje u nich riziko, že věřitel nedostane plně, nebo alespoň částečně zaplacen.
- Ztrátové – k jejich úhradě nestačí likvidační podstata dlužníka

Důvodem pro vyřazení pohledávky z účetnictví prostřednictvím odpisu je její nedobytnost. Odpis vyjadřuje přímé snížení hodnoty pohledávky.

4.1 Tvorba a zúčtování opravných položek

Úkolem opravných položek dle Kovanicové [1] je upravit ocenění majetku (pohledávek), v případě, že inventarizace prokáže, že došlo pouze k přechodnému snížení jejich hodnoty. Tvorba opravné položky na zvýšení hodnoty pohledávek je zakázána.

4.1.1 Účetní opravné položky

Žádný účetní předpis závazně neupravuje výši a způsob tvorby opravné položky a postup se ponechává plně v kompetenci účetní jednotky [4]. To znamená, že účetní opravné položky vytváří účetní jednotka sama na základě svého uvážení (dle doby splatnosti, průběhu soudního řízení, ekonomického stavu dlužníka) nad rámec tvorby umožněné zákonem.

Účtování účetních opravných položek

Účetní opravná položka má usměrňovat hodnotu pohledávky podle její reálné hodnoty, tzn. inkasované částky. Účtuje se na vrub nákladů na účet 559 – Tvorba opravných položek a ve prospěch účtu 391 – Opravná položka k pohledávkám.

Tabulka 3: Účetní opravná položka

Položka	MD	D
Tvorba účetní opravné položky	559	391
Zúčtování účetní opravné položky	391	559

Zdroj: Ryneš (2008), vlastní zpracování

4.1.2 Zákonné opravné položky

Umožňují zahrnutí nákladů z tvorby opravné položky k rozvahové hodnotě³ nepromlčených pohledávek do daňového základu. Jsou upraveny zákonem č. 593/1992 Sb. o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu. Dle § 2 tohoto zákona se opravné položky nesmí tvořit na pohledávky vzniklé z titulu:

- Cenných papírů a ostatních investičních nástrojů
- Úvěrů, půjček, ručení, záloh, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů,
- Bezúplatného nabytí pohledávek a k souboru pohledávek
- Plnění ve prospěch vlastního kapitálu, úhrady ztráty společnosti.

Opravné položky lze tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno ve výnosech. Pohledávky nesmí být promlčeny. Pokud má věřitel současně závazky k dlužníkovi, je nutný jejich zápočet, jinak opravnou položku k pohledávkám tvořit nelze. Opravnou položku lze tvořit i k pohledávce (respektive k její rozvahové hodnotě) nabyté postoupením za předpokladu, že postupník uhradil její pořizovací cenu.

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení

Opravnou položku lze tvořit do výše rozvahové hodnoty nepromlčené pohledávky po lhůtě splatnosti, která musí být přihlášená u soudu (tzn. do výše 100 % hodnoty pohledávky). Za přihlášenou lze považovat pohledávku, která byla přihlášena do insolvenčního řízení v období od zahájení insolvenčního řízení do konce lhůty stanovené soudem v rozhodnutí o úpadku dlužníka. K pohledávkám přihlášeným

po uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku nelze tvořit zákonné opravné položky[10].

K zrušení zákonné opravné položky v tomto případě dojde pokud:

- Podle § 128 insolvenčního zákona dojde k odmítnutí insolvenčního návrhu pro vady a v insolvenční řízení již nelze pokračovat
- Podle § 130 insolvenčního zákona dojde k zpětvzetí insolvenčního návrhu, nebo zamítnutí pro nesplnění zákonem stanovených předpokladů pro vydání rozhodnutí o úpadku [13].

Další daňové aspekty: Jestliže v následujícím zdaňovacím období nebude soudem vydáno rozhodnutí o úpadku, nastává povinnost zvýšit základ daně o vytvořenou opravnou položku [19].

Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994

Tvorba zákonné opravné položky není možná v případě, že pohledávky vznikly za společníky, akcionáři, členy družstev za upsaný vlastní kapitál a mezi spojenými a blízkými osobami [4].

Věřitel je oprávněn bez soudního vymáhání vytvořit daňově účinnou opravnou položku k pohledávce do 200.000 Kč až do výše 20 % její neuhrazené rozvahové hodnoty za předpokladu, že od splatnosti uplynulo více než 6 měsíců [10].

Zákonem je umožněna vyšší tvorba zákonné opravné položky, než 20 % neuhrazené hodnoty pohledávky. Podmínkou pro tuto tvorbu jsou dva předpoklady:

- ohledně předmětné pohledávky bylo zahájeno rozhodčí, soudní, nebo správní řízení
- od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynul potřebný počet měsíců, uvedený v následující tabulce.

³ Pro účely tohoto zákona se rozvahovou hodnotou pohledávky rozumí jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena pohledávky zaúčtovaná na rozvahových účtech bez vlivu změny reálné hodnoty.

Tabulka 4: Výše tvorby zákonné opravné položky

Doba po splatnosti pohledávky:	Zákonná opravná položka ve výši:
12 měsíců	33 %
18 měsíců	50 %
24 měsíců	66 %
30 měsíců	80 %
36 měsíců	100 %

Zdroj: Zákon č. 593/1992 Sb. o rezervách

Opravné položky k méně významným pohledávkám

Poplatník může v období, za které se podává daňové přiznání, vytvořit opravnou položku až do výše 100 % její neuhrazené rozvahové hodnoty bez příslušenství. Hodnota pohledávky musí být v okamžiku jejího vzniku nižší než 30 000 Kč a od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky musí uplynout nejméně 12 měsíců. Ze zákona také vyplývá povinnost vést o těchto pohledávkách samostatnou evidenci. Další omezení viz Zákon č. 593/1992 sb. o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu [10].

Účtování zákonných opravných položek

Nepromlčenou pohledávku⁴, ke které je tvořena zákonná opravná položka ve výši 100 % její hodnoty, je možné odepsat a následně zrušit opravnou položku. Tato pohledávka je dále vedena v podrozvahové evidenci s výjimkou pohledávek, u kterých došlo k jejich zániku [12]. Zákonná opravná položka se účtuje se na vrub nákladů na účet 558 – Tvorba zákonných opravných položek a ve prospěch účtu 391 – Opravná položka k pohledávkám.

Tabulka 5: Zákonná opravná položka

Položka	MD	D
Tvorba zákonné opravné položky	558	391
Zúčtování zákonné opravné položky	391	558

Zdroj: Pilařová (2011), vlastní zpracování

⁴ S výjimkou pohledávek za dlužníky v konkursním a vyrovnávacím řízení.

4.2 Odpis pohledávek

Jednorázový daňový odpis pohledávky se řídí podle zákona o dani z příjmu [21]. Dle § 24, odst. 2y tohoto zákona lze jednorázově odepsat pohledávku z následujících titulů:

- Pohledávka za dlužníkem, u něhož byl zrušen konkurs pro nedostatek majetku dlužníka,
- Pohledávka za dlužníkem, který je v úpadku, nebo jemuž úpadek hrozí,
- Úmrtí dlužníka a pohledávka nebyla uspokojena vymáháním na dědicích,
- Dlužník je PO, která zanikla bez právního nástupce,
- Na dlužníkuv majetek je vyhlášena veřejná dražba, nebo exekuce.

Jednorázový odpis pohledávky lze uskutečnit jen ve zdaňovacím období, ve kterém skutečnost nastala (např. datum výmazu právnické osoby z obchodního rejstříku). Pokud účetní jednotka tuto skutečnost zjistí až v dalším zdaňovacím období a chce uplatnit pohledávku a tím ji promítnout do základu daně, musí podat dodatečné daňové přiznání za období, ve kterém skutečnost nastala. Jednorázový odpis se v těchto případech uznává celý jako daňový bez ohledu na tvorbu zákonných opravných položek.

4.2.1 Účtování odpisu pohledávky

Pro odpis pohledávky se používá účet 546 – Odpis pohledávky. Jako daňový náklad je uznán odpis pohledávky ve výši odpovídající zákonné opravné položce. Pokud dojde k úhradě dříve odepsané pohledávky, účetní jednotka tuto skutečnost vyúčtuje na vrub účtu 221- Běžný účet a ve prospěch účtu 646 – Výnosy z odepsaných pohledávek.

Tabulka 6: Odpis pohledávky a následná úhrada

Položka	MD	D
Odpis pohledávky	546	311
Inkaso z odepsané pohledávky	221	646

Zdroj: Jindrová (2010), vlastní zpracování

5 Metodika

Hlavní cíl diplomové práce spočívá ve vymezení problematiky pohledávek z účetního, daňového a právního hlediska a jejich řešení včetně návrhu vnitropodnikové směrnice v konkrétní účetní jednotce.

Pro splnění výše uvedeného cíle jsou zapotřebí odborné informace, které byly získány z literatury zaměřené na pohledávky a poté uvedené v seznamu použitých zdrojů. Na webových stránkách byly čerpány informace hlavně z odborných článků a on-line zákonů. Pro praktickou část diplomové práce jsou velmi důležité účetní výkazy a vnitropodnikové dokumenty, včetně informací z účetního softwaru, bez kterých by nebylo možné splnit hlavní cíl práce. Některé z nich budou uvedeny v příloze.

Analýza bude provedena na firmě, jejímž předmětem podnikání je nákladní doprava a přeprava nadměrných nákladů.

Vzhledem k hlavnímu cíli bylo vhodné stanovit dílčí cíle:

- Zjištění struktury pohledávek firmy: dílčí cíl napomůže k zjištění struktury majetku firmy vztaženého k pohledávkám. Na základě tohoto dílčího cíle bude provedena analýza pohledávek. Dosažené výsledky podložené analýzou pohledávek budou východiskem pro vytvoření návrhu na další postup účetní jednotky, který napomůže k efektivnější práci s pohledávkami. V rámci tohoto cíle bude vymezena problematika pohledávek z pohledu právního zajištění.
- Přiblížení vybraných účetních operací firmy: dílčí cíl vymezí problematiku z účetního hlediska.
- Vymezení problematiky opravných položek: tento dílčí cíl bude sloužit pro návrh vnitropodnikové směrnice a zhodnocení daňových aspektů pohledávek.

Použité metody zahrnují analýzu absolutních ukazatelů, která byla provedena na základě horizontální a vertikální analýzy. K vypracování byly použity účetní doklady

z let 2010 - 2012. Přestože došlo s účinností od 01. 01. 2013 ke změně DPH, a to u základní sazby na 21 % a snížené na 15 %, praktickou část diplomové práce tato změna neovlivní. Nadále je počítáno s 20 % u základní sazby a se 14 % u snížené sazby. Dále bude proveden rozbor pohledávek podle doby splatnosti.

6 Charakteristika účetní jednotky

Společnost, která mi poskytla podklady pro vypracování praktické části diplomové práce, si nepřála být jmenována. Protože se jedná o stejnou společnost, jakou jsem uváděla v bakalářské práci, zvolila jsem pracovní název „Spedice“. Právní forma společnosti „Spedice“ je společnost s ručením omezeným. Společnost byla založena na základě sepsání zakladatelské listiny, protože při založení stál pouze jeden společník a zároveň majitel v jedné osobě. Základní kapitál činil 100 000 Kč a byl splacen najednou, v plné výši zakládajícím společníkem. Poté byla firma zapsána do obchodního rejstříku. Společnost vznikla v roce 1992, působí tedy na trhu více než 20 let. Nejvyšším orgánem je valná hromada. Řídící orgán zastupuje představenstvo. Funkci kontrolního orgánu by měla vykonávat dozorčí rada, která ve společnosti neexistuje a zároveň není povinná, protože ve společnosti působí pouze jeden společník.

„Společnost se zabývá nákladní dopravou a přepravou nadměrných nákladů. Tyto služby poskytuje v rámci celé Evropské unie. Má dlouholeté zkušenosti s provozováním výše uvedených služeb. V současné době se může prokázat trvalým povolením ohledně přeprav nadměrných nákladů pro Českou republiku, Rakousko a Německo. Společnost disponuje určitým množstvím vlastních nákladních vozů, které splňují ekologické normy, a každý rok se jejich počet obměňuje v závislosti na míře opotřebení. Ve vozovém parku se nachází nákladní automobily značek DAF, Renault, MAN, Volvo nebo Mercedes“ [3].

V roce 2011 došlo k odštěpení části společnosti a tím se od ní oddělila logistika a skladování. Společnost původně zaměstnávala 132 zaměstnanců, v současné době je jich 67. Společnost má na trhu vybudovanou silnou konkurenční pozici a již delší dobu se nepatří mezi malé firmy. Celkový obrat v roce 2012 přesáhl 450 miliónů Kč.

7 Pohledávky v účetní jednotce

Z právního hlediska jsou pohledávky upraveny občanským (č. 40/1964 Sb.) a obchodním (513/1991 Sb.) zákonem. Uvedenými zákony se řídí především vznik a zánik pohledávky, včetně jejího právního zajištění. U pohledávek po lhůtě splatnosti se firma „Spedice“ řídí zákonem o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů (zákon č. 593/1992 Sb.) a zákonem o daních z příjmů (Zákon č. 586/1992 Sb.)

Pohledávky evidované firmou „Spedice“ vznikají nejčastěji ze smluv. Naopak k jejich zániku nejčastěji dochází splněním, tj. úhradou od dlužníků. V omezené míře je využíván vzájemný zápočet pohledávek.

7.1 Analýza pohledávek

Na základě rozboru stávajících pohledávek lze hospodaření firmy vidět z různých pohledů, které mohou napomoci odhalit významné nebo problémové oblasti pohledávek, na které by bylo vhodné se zaměřit. Analýza pohledávek neslouží k zhodnocení minulé a přítomné situace firmy, ale poskytuje informace důležité pro další rozhodování.

7.1.1 Členění pohledávek dle rozvahy

Pohledávky jsou v rozvaze členěny prvotně na dlouhodobé a krátkodobé. Firma „Spedice“ v letech 2010 - 2012 nezaznamenala žádné dlouhodobé pohledávky, proto se analýza pohledávek bude vztahovat pouze ke krátkodobým pohledávkám, tzn. jejich doba splatnosti bude kratší než jeden rok.

Krátkodobé pohledávky jsou dále členěny na:

- Pohledávky z obchodních vztahů
- Pohledávky v podnicích s rozhodujícím vlivem
- Pohledávky v podnicích s podstatným vlivem
- Pohledávky za společníky
- Pohledávky z titulu sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění
- Daňové pohledávky – stát

- Ostatní poskytnuté zálohy
- Dlouhodobé účty aktivní
- Jiné pohledávky

Firma „Spedice“ eviduje pouze některé výše vyjmenované skupiny. Čísla jsou uvedena v celých tisících Kč.

Tabulka 7: Členění pohledávek dle rozvahy za rok 2012

Položka	Brutto	Korekce	Netto	r. 2011
Krátkodobé pohledávky celkem	58 057	-1 175	56 882	62 885
Pohledávky z obchodních vztahů	54 859	-1 175	53 684	59 358
Stát - daňové pohledávky	529	0	529	134
krátkodobé poskytnuté zálohy	546	0	546	1 337
Dohadné účty aktivní	218	0	218	89
Jiné pohledávky	1 905	0	1 905	1 967

Zdroj: Rozvaha k 31. 12. 2012

7.1.2 Analytické rozčlenění pohledávek

Jednotlivé skupiny pohledávek dle členění z rozvahy jsou tvořeny souborem syntetických účtů, které firma „Spedice“ rozlišuje pomocí analytiky. Analytické rozlišení je důležité zejména pro oddělení daňově uznatelných a neuznatelných účetních operací, dále rozlišení pohledávek z hlediska měny (česká, zahraniční) a způsobu přepravy (vlastní, nebo prostřednictvím jiného přepravce).

Pohledávky z obchodních vztahů

Ve firmě „Spedice“ tvoří pohledávky z obchodních vztahů největší část krátkodobých pohledávek. Do této skupiny patří účty: 311 – Odběratelé, 314 – Poskytnuté provozní zálohy, 315 – Ostatní pohledávky, 391 – Opravná položka k pohledávkám.

Analytické rozlišení

„311 - Odběratelé

311.005 - Odběratelé v insolenci

311.013 - Pohledávky CZK

311.014 - Pohledávky EUR

311.016 - Pohledávky CZK – vlastní přeprava

311.017 - Pohledávky EUR – vlastní přeprava

311.018 – Ostatní“ [3].

315 – Ostatní pohledávky

K syntetickému účtu 315 firma „Spedice“ analytické členění nevykazuje.

391 – Opravná položka k pohledávkám

391.000 – Opravná položka § 8a, c

391.001 – Opravná položka § 8 – konkurs

391.009 – Opravná položka účetní

Daňové pohledávky – stát

Do této skupiny patří účty: 341-Daň z příjmů, 342 – Ostatní přímě daně, 343 – Daň z přidané hodnoty, 345 – Ostatní daně a poplatky

Analytické rozlišení

Firma „Spedice“ analyticky rozlišuje některé účty, prostřednictvím kterých je účtováno o daňových pohledávkách. Pro účely vypracování diplomové práce postačí pouze analyticky rozlišený účet DPH z hlediska sazby a podle toho, zda se jedná o pohledávku (nákup na FAP), nebo závazek (prodej FAV) za finančním úřadem.

„343 – Daň z přidané hodnoty

343.011 - DPH – nákup, snížená sazba

343.012 - DPH – nákup, základní sazba

343.021 - DPH – prodej, snížená sazba

343.022 – DPH – prodej, základní sazba“ [3].

Krátkodobé poskytnuté zálohy

314 – Poskytnuté provozní zálohy. Analytické rozlišení k účtu 314 firma „Spedice“ nevykazuje.

Dohadné účty aktivní

K účtu 388 – Dohadné účty aktivní ve firmě „Spedice“ neexistuje analytické rozlišení.

Jiné pohledávky

Z krátkodobých pohledávek je do sekce jiné pohledávky zařazován účet 335 – Pohledávky za zaměstnanci a účet 378 – Jiné pohledávky

335 – Pohledávky za zaměstnanci

Tento účet je firmou „Spedice“ rozlišován podle konkrétních příjmení svých zaměstnanců. Prostřednictvím tohoto účtu jsou převážně účtovány pohledávky za zaměstnanci z titulu půjček a stravování.

7.1.3 Horizontální a vertikální analýza pohledávek

Základním zdrojem informací pro analýzu pohledávek jsou účetní výkazy. Rozvaha poskytuje informace o struktuře pohledávek. Pro podrobnější rozbor pohledávek lze využít zůstatky jednotlivých účtů pohledávek z účetních knih spolu s podklady z analytické evidence pohledávek. Doplnujícím, ale významným zdrojem informací o majetkové situaci firmy „Spedice“ je příloha k účetní závěrce, protože zobrazuje informace, které nevyplývají z rozvahy nebo výkazu zisku a ztráty. Jedná se například o pohledávky po lhůtě splatnosti.

Tabulka 8: Aktiva - vstupní údaje z rozvahy v tisících Kč

Č. ř.	Označ.	Položka	2010	2011	2012
30	C.	Oběžná aktiva	72 772	77 467	79 562
47	C.III	Krátkodobé pohledávky	54 145	62 885	56 882
48	C. III. 1.	Pohledávky z obchodních vztahů	49 088	59 358	53 684
49	2.	Pohledávky – ovládaná nebo ovládající osoba	0	0	0
50	3.	Pohledávky - podstatný vliv	0	0	0

51	4.	Pohledávky za společníky, členy družstva a za účastníky sdružení	0	0	0
52	5.	Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění	0	0	0
53	6.	Stát - daňové pohledávky	1 816	134	529
54	7.	Krátkodobé poskytnuté zálohy	1 369	1 337	546
55	8.	Dohadné účty aktivní	1 441	89	218
56	9.	Jiné pohledávky	401	1 967	1 905

Zdroj: Rozvaha 2011 a 2012, vlastní zpracování

Horizontální analýza

Horizontální analýza pohledávek vychází z absolutního a relativního porovnání mezi dvěma obdobími, tzn., jde o porovnání v čase ve vztahu k minulému období. Celková suma oběžných aktiv vzrostla v období 2010/2011 o 6,45 %, což je o 4 695 tis. Kč. V následujícím období už jen o 2,7 %, v absolutním vyjádření tedy o 2 095 tis. Kč. Na zpomalení růstu oběžných aktiv měl vliv převážně pokles pohledávek z obchodního styku (-9,56 %, tj. -5 674 000 Kč.).

Tabulka 9: Horizontální analýza pohledávek

Označ.	Položka	2010/2011		2011/2012	
		Abs.	Relat.	Abs.	Relat.
C.	Oběžná aktiva	4 695	6,45 %	2 095	2,70 %
C.III	Krátkodobé pohledávky	8 740	16,14 %	-6 003	-9,55 %
C. III. 1.	Pohledávky z obchodních vztahů	10 270	20,92 %	-5 674	-9,56 %
6.	Stát - daňové pohledávky	-1 682	-92,62 %	395	294,78 %
7.	Krátkodobé poskytnuté zálohy	-32	-2,34 %	-791	-59,16 %
8.	Dohadné účty aktivní	-1 352	-93,82 %	129	144,94 %
9.	Jiné pohledávky	1 566	390,52 %	-62	-3,15 %

Zdroj: Rozvaha 2011 a 2012, vlastní zpracování

Výpočet: Absolutní porovnání se provádí rozdílem hodnot v jednotlivých letech, u relativního porovnání se vychází z indexů, kde písmenem „t“ je označen čas.

$$\text{Absolutní hodnota} = t - (t - 1) \quad (2)$$

$$\text{Relativní hodnota} = \frac{t - (t - 1)}{t - 1} * 100 \quad (3)$$

Významná změna nastala v období mezi roky 2011/2012 oproti předcházejícímu období v oblasti pohledávek z obchodních vztahů, která měla podstatný vliv na změnu celkových krátkodobých pohledávek.

Příčinou poklesu pohledávek z obchodního styku není dobrá platební morálka odběratelů. Na jejich snížení má vliv událost, která nastala v předcházejícím účetním období. V roce 2011 došlo k odštěpení části společnosti, zároveň přešli i někteří odběratelé do nově vytvořené společnosti a následně došlo ke snížení krátkodobých pohledávek především vlivem snížení pohledávek z obchodního styku. Dalším důvodem pro pokles pohledávek z obchodního styku je navýšení opravných položek k pohledávkám po lhůtě splatnosti (tabulka 10: Pohledávky dle doby splatnosti).

Nárůst v roce 2012 oproti předcházejícímu období společnost „Spedice“ zaznamenala v oblasti pohledávek za státem (+294,78 %) a dohadných účtů aktivních (+144,94 %), v absolutních číslech se však nejedná o zásadní změnu.

Pohledávky podle doby splatnosti

Rozvaha neposkytuje údaje o struktuře pohledávek po splatnosti. Na snížení pohledávek z obchodního styku mělo mimo zmíněného odštěpení společnosti vliv i navýšení opravných položek k pohledávkám po splatnosti díky špatné platební morálce odběratelů. Zároveň se snížila i bonita těchto pohledávek.

Tabulka 10: Pohledávky z obchodního styku dle doby splatnosti

Položka	2011		2012	
	Tis. Kč	%	Tis. Kč	%
Tvorba opravných položek k pohledávkám	938	1,56 %	1 175	2,14 %
Pohledávky po lhůtě splatnosti 30 dnů	12 665	21,00 %	12 875	23,47 %
Pohledávky po lhůtě splatnosti 60 dnů	1 795	2,98 %	1 426	2,60 %
Pohledávky po lhůtě splatnosti 90 dnů	284	0,47 %	172	0,31 %
Pohledávky po lhůtě splatnosti 180 dnů	291	0,48 %	451	0,82 %
Pohledávky po lhůtě splatnosti nad 180 dnů	1 333	2,21 %	1 792	3,27 %
Pohledávky do lhůty splatnosti	43 928	72,85 %	38 143	69,53 %
Celkem pohledávky z obchodních vztahů (brutto)	60 296	100,0 %	54 859	100,00 %

Zdroj: Příloha k účetní závěrce 2011 a 2012, vlastní zpracování

V roce 2012 je 3,27 % pohledávek více, než 180 dnů po lhůtě splatnosti. Oproti předcházejícímu období jejich podíl vzhledem k celkovým krátkodobým pohledávkám z obchodního styku ještě mírně vzrostl. Podíl pohledávek do splatnosti klesl a vlivem toho došlo k nárůstu pohledávek po lhůtě splatnosti déle než 30 dnů. Podíl ostatních pohledávek po lhůtě splatnosti 60-90 dnů poklesl, ale zvýšil se podíl pohledávek po splatnosti nad 90 dnů. Z toho důvodu se lze domnívat, že jen došlo k přesunu dřívějších pohledávek po lhůtě splatnosti do jiné skupiny.

Pohledávky v soudním řízení spravuje právní zástupce firmy „Spedice“. Pohledávky kryté podle zástavního práva nebo jištěné jiným způsobem například ručením jiného subjektu s uvedením povahy a formy zajištění pro případ nesplacení, nejsou.

Vertikální analýza pohledávek

Vertikální analýza pohledávek porovnává jednotlivé položky rozvahy s oběžnými aktivy. Sleduje strukturu pohledávek ve vztahu k oběžným aktivům. Ve všech třech sledovaných období mají největší podíl na oběžných aktivech krátkodobé pohledávky, z nichž absolutní většinu tvoří pohledávky z obchodních vztahů.

Tabulka 11: Vertikální analýza pohledávek

Označ.	Položka	2010	2011	2012
C.	Oběžná aktiva	100,00 %	100,00 %	100,00 %
C.III	Krátkodobé pohledávky	74,40 %	81,18 %	71,49 %
C. III. 1.	Pohledávky z obchodních vztahů	67,45 %	76,62 %	67,47 %
6.	Stát - daňové pohledávky	2,50 %	0,17 %	0,66 %
7.	Krátkodobé poskytnuté zálohy	1,88 %	1,73 %	0,69 %
8.	Dohadné účty aktivní	1,98 %	0,11 %	0,27 %
9.	Jiné pohledávky	0,55 %	2,54 %	2,39 %

Zdroj: Rozvaha 2011 a 2012, vlastní zpracování

$$\text{Výpočet} = \frac{\text{Položka}}{\sum \text{Ob. Aktiv}} * 100 \quad (4)$$

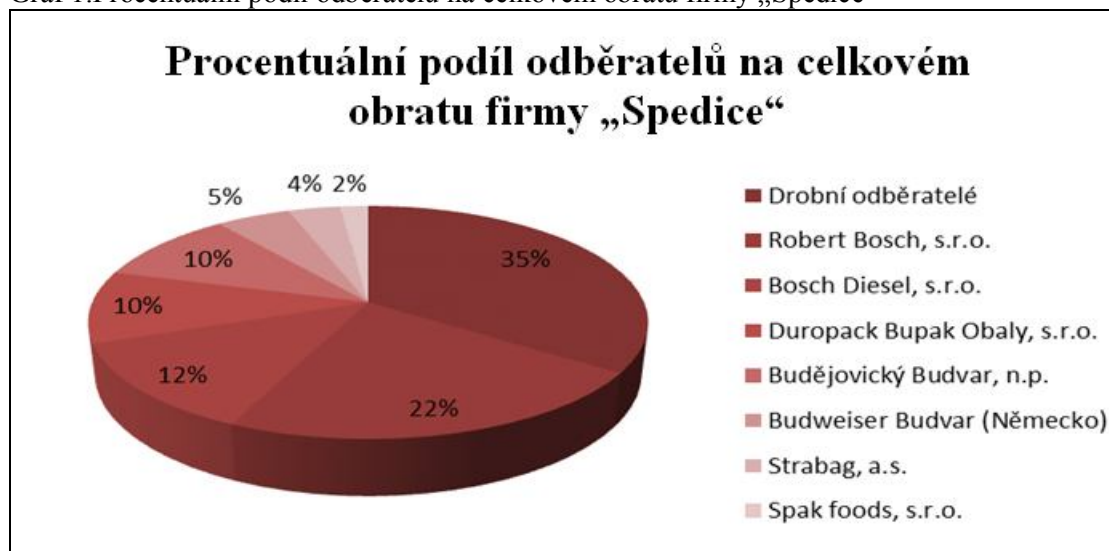
7.1.4 Práce s pohledávkami a jejich zajištění

V této části se zaměřím pouze na pohledávky z odběratelsko- dodavatelských vztahů, protože představují největší část na celkových pohledávkách. Pro efektivní práci s pohledávkami je podstatný obsah kupní smlouvy (platební podmínky, označení smluvních stran, kupní smlouva může být zajištěna rozhodčí doložkou, nebo jiným způsobem zajištění pohledávek). Firmě „Spedice“ by přineslo určité výhody upomínat neplaticí odběratele již krátce po splatnosti pohledávky a ne až ke konci měsíce, jak je tomu v současné době. Kontakt s odběrateli a ochota spolupracovat je základem pro dobré odběratelsko-dodavatelské vztahy.

Podíl odběratelů na obratu firmy za rok 2012

Rozdělení pohledávek z tohoto pohledu poslouží pro další práci s pohledávkami pro účely jejich zajištění. Z grafu je patrné, že firma „Spedice“ dlouhodobě spolupracuje s několika odběrateli, kteří mají významný přínos pro podnik z hlediska tržeb na celkovém obratu firmy „Spedice“. Zbýlá část jsou menší a nepravidelní odběratelé, díky kterým není firma „Spedice“ závislá pouze na dlouhodobé spolupráci s několika odběrateli, ale zároveň nemá jistotu, že odběratelé dostojí svým závazkům a dojde k úhradě pohledávky řádně a včas.

Graf 1: Procentuální podíl odběratelů na celkovém obratu firmy „Spedice“

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Firma „Spedice“ měla v roce 2012 celkem 234 odběratelů. Obrat firmy za rok 2012 činil 462 629 981 Kč. Procentuální podíl odběratelů na celkovém obratu firmy „Spedice“ je vidět z výše zobrazeného grafu. Nejvýznamnějším odběratelem se stala firma Robert Bosch, s.r.o., s celkovým podílem tržeb za rok 2012 na celkovém obratu firmy „Spedice“ ve výši 22 %. Skupina menších a nepravidelných odběratelů s podílem tržeb < 2 % na celkovém obratu firmy „Spedice“ tvoří v souhrnu 35 % na celkovém obratu firmy „Spedice“.

Návrh kritérií pro posouzení bonity odběratele a právní zajištění pohledávek

Pohledávky po splatnosti snižují likviditu firmy, dále může dojít ke zdražení úvěru od banky, nebo k neposkytnutí dalších finančních prostředků. Firma „Spedice“ disponuje pohledávkami po lhůtě splatnosti, proto se pokusím navrhnout kritéria, podle kterých by mohli být jednotliví odběratelé hodnoceni (např. bodovací metodou) a následně rozděleni do skupin podle bonity, tím by došlo k posílení prevence, která představuje nejlevnější způsob předcházení problémových pohledávek.

Tabulka 12: Kritéria pro rozdělení odběratelů do skupin

Kritérium	
Přínos a platební morálka	Přínos pro firmu z hlediska tržeb
	Platební morálka
Ochota spolupracovat	Míra spolupráce
	Ochota spolupracovat
Prognóza v odvětví	Postavení podniku v odvětví
	Perspektiva budoucího vývoje v odvětví

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 13: Podrobnější rozčlenění výše uvedených kritérií

Kritérium	
Přínos firmy z hlediska tržeb	Nad 400 000 Kč
	Nad 100 000 Kč
	Do 100 000 Kč
Platební morálka	Odběratelé platící do lhůty splatnosti
	Odběratelé platící po lhůtě splatnosti:

	30 dnů
	60 dnů
	90 dnů a více
Míra spolupráce	Indiv. hodnocení dle doby spolupráce
Ochota spolupracovat	Odběratel je současně dodavatelem
	Odběratel není současně dodavatelem
Prognóza v odvětví	Individuální hodnocení podle marketingového průzkumu
Perspektiva bud. vývoje v odvětví	

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Skupiny odběratelů dle bonity

1. **Významní:** Pro firmu „Spedice“ jsou důležití, protože jí přinášejí vysoké tržby. Odběratelé patřící do této skupiny by neměli dostat záminku pro změnu dodavatele. Důležité je i upevňování dobrých obchodních vztahů. Odběratelé v této skupině splácí své závazky do doby splatnosti a výjimečně po ní. Existuje zde vzájemná snaha o spolupráci mezi odběratelem a firmou „Spedice“. Pohledávky není potřeba ošetřit zajišťovacími instrumenty.
2. **Méně významní:** Odběratelé patřící do druhé skupiny by mohli podniku „Spedice“ přinést tržby (i když v nižší míře, než výše uvedení odběratelé), ale za předpokladu, že by se podařilo snížit náklady na řízení pohledávek. Odběratelé v této skupině jsou charakterističtí horší platební morálkou a nižší snahou o vzájemnou spolupráci. Pohledávky by měly být zajištěny prostřednictvím záloh, smluvních pokut, úroků z prodlení, zápočtů, pojištění a smluv o postoupení pohledávek, popřípadě ručení.
3. **Nevýděleční:** Firmě „Spedice“ by se vyplatilo prověřit, zda je spolupráce s odběrateli patřící do této skupiny výhodná z důvodů vysoké rizikovosti pohledávek a vysokých nákladů na řízení pohledávek. Odběratelé v této skupině mají špatnou platební morálku a přinášejí firmě „Spedice“ nízké tržby. U této skupiny by bylo vhodné vyžadovat platbu předem, zálohy, využití inkasních společností a využití možnosti ohledně postupování pohledávek. Další možností je využití faktoringu, u zahraničních pohledávek pak forfaitingu.

8 Účtování pohledávek v účetní jednotce

Pohledávky představují nárok věřitele na úhradu od dlužníka, jsou zahrnuty do oběžného majetku a mají úvěrový charakter. Firma „Spedice“ se při účtování účetních operací řídí mimo jiné zákonem o účetnictví (č. 563/1991 Sb.).

8.1 Účetní software

„Vzhledem k velikosti firmy „Spedice“ je nutnost využívat ekonomický systém k zápisu hospodářských operací do účetnictví. Program byl zvolen s ohledem na velikost firmy a její zaměření. Jedním z rozhodujících kritérií byl vzhled tiskových sestav a jeho využití bez ohledu na to, zda je účetní jednotka plátcem DPH, či ne. Společnost má smlouvu o poskytování ekonomického a dopravního informačního systému s firmou M-line spol. s r. o., Č. Budějovice. Obchodní značka pro IS M-line se nazývá EDIS. Je vytvořen pro firmy všech velikostí a je orientovaný převážně na firmy, zabývající se nákladní nebo autobusovou dopravou“ [3].

EDIS je tvořen základními oblastmi:

- M-line DESKTOP: představuje vstupní bránu do informačního systému
- Datový sklad & Reporting: umožňuje tvorbu vlastních analytických rozborů
- Nákladní doprava: týká se zpracování zakázek v nákladní dopravě
- Centrální nástroje: zajišťují správu uživatelů informačního systému
- **Ekonomický systém:** tato oblast zahrnuje subsystemy, které umožňují správné vedení účetnictví. Obsahuje agendy pro evidenci majetku, zpracování mezd, fakturaci atd.

Ekonomický systém je součástí uceleného informačního systému. Výhodou informačního systému je možnost tvorby vlastních analytických rozborů. Při vhodném rozdělení odběratelů do skupin podle bonity, může být dobrým pomocníkem při řešení problematiky pohledávek po lhůtě splatnosti a hlavně jejich předcházení.

8.1.1 Skupina 31 – Pohledávky

V rámci této skupiny společnost používá pouze tři syntetické účty, a to účet 311 – Pohledávky z obchodního styku, účet 314 – Poskytnuté provozní zálohy a účet 315 – Ostatní pohledávky. Firma „Spedice“ neeviduje žádné směnky, ani cenné papíry, proto účty 312 – Směnky k inkasu a 313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry nepoužívá. Analyticky jsou rozlišovány pouze pohledávky z obchodního styku. Jak již bylo uvedeno v kapitole 7.1.2. Analytické rozlišení pohledávek, společnost disponuje pouze krátkodobými pohledávkami a rozlišuje je z pohledu domácí a zahraniční měny, vede samostatný účet pro odběratele v insolvenční a odděluje vlastní a zprostředkovanou přepravu.

Pohledávky z obchodních vztahů v cizí měně

Firma „Spedice“ poskytuje služby v oblasti dopravy a přepravy nadměrných nákladů v rámci České republiky a dále převážně do zemí Evropské unie. Obchodování se zahraničními zeměmi s sebou přináší vznik pohledávek, problematiku kurzových rozdílů, samovyměření a odpočet daně z přidané hodnoty.

Faktura vydaná v EUR

Dne 20. 01. 2012 firma „Spedice“ vystavila fakturu za přepravu zboží pro rakouskou firmu Best Baueisen – und Stahl - bearbeit GmbH, ve výši 710 EUR (příloha 4). Datum uskutečnění zdanitelného plnění byl 10. 01. 2012, částka je splatná k 19. 02. 2012. Přeprava nebyla uskutečněna vlastními dopravními prostředky, proto existuje ještě faktura přijatá s návazností na tuto fakturu vydanou.

Tabulka 14: Odběratelsko - dodavatelské zahraniční vztahy

Položka	Částka (Kč)	MD	D
Faktura vydaná za služby	18 307,35	311.014	602.003
Výpis z bankovního účtu - úhrada FAV	17 870,70	221.006	311.014
Vnitřní doklad - kurzová ztráta	436,65	563.000	311.014

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Vzhledem k povinnosti vyplývající ze zákona o účetnictví (§ 4 odst. 12), kdy firma „Spedice“ má povinnost vést účetnictví v zahraniční i české měně, se provede přepočtení celkové částky 710 EUR do české měny pomocí platného kurzu ČNB. Pro přepočtení zahraniční měny na českou má firma „Spedice“ ve vnitropodnikovém předpisu stanoven způsob přepočtu formou denního kurzu ČNB. Kurz byl dle kurzovního lístku k datu uskutečnění zdanitelného plnění 25,785 Kč. K datu úhrady faktury vydané rakouskou firmou, tj. 23. 02. 2012 byl kurz 25,170 Kč. Kurz posílil a firma „Spedice“ je v pozici věřitele, proto bude účtovat o kurzové ztrátě.

Použité účty: 311.014 - Pohledávky EUR (zprostředkovaná přeprava), 221.006 – Bankovní účet vedený v eurech, 602.003 – Výnosy spedice zahraničí, 563.000 – Kurzová ztráta.

Samovyměření a odpočet daně z přidané hodnoty

Zákon o dani z přidané hodnoty (§ 10, odst. 2) ukládá povinnost přiznat a uhradit DPH plátcí, který službu přijímá. To znamená, že o samovyměření a odpočtu daně z přidané hodnoty by firma „Spedice“ účtovala jen v případě, že by se jednalo o fakturu přijatou, respektive nákup zboží a služeb ze zemí Evropské unie. Pro účely přidanění a odpočtu daně z přidané hodnoty se obvykle používá účet 349 – Spojovací účet pro DPH, firma „Spedice“ zvolila jiný způsob účtování, a to pomocí analyticky rozlišeného účtu 343 – daň z přidané hodnoty.

Tabulka 15: Samovyměření a odpočet daně z přidané hodnoty

Položka	Částka (Kč)	MD	D
FAP - mezinárodní přeprava	8 569	518.021	321.014
DPH na vstupu 20 % (Odpočet - Daňový doklad)	1 713,80	343.012	-
DPH na výstupu 20 % (Přidanění)	1 713,80	-	343.022

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

V opačném případě, tedy při prodeji zboží a služeb do Evropské unie (např. na fakturu vydanou), se jedná o osvobozené plnění.

Použité účty: 518.021 – Náklady spedice zahraničí, 321.014 – Závazky EUR, 343.012 – DPH nákup základní sazba, 343.022 – DPH prodej základní sazba.

Faktury přijaté s návazností na faktury vystavené

Stěžejní roly hrají ve firmě „Spedice“ faktury přijaté s návazností na faktury vydané. Tento druh faktur se používá při poskytování služeb souvisejících s dopravou a přepravou nadměrných nákladů. Služby nejsou prováděny vlastními kamiony, ale zprostředkovaně, přes levnějšího přepravce. Odlišnost od ostatních faktur je v systému splácení faktur. Firma „Spedice“ nedostojí svému závazku vůči přepravci do chvíle přijetí platby od odběratele na bankovní účet firmy, a to vše bez ohledu na smlouvené lhůty splatnosti pohledávek, respektive závazků. Firma „Spedice“ si tak zajistí krátkodobé financování formou obchodního úvěru, který kompenzuje úbytek peněžních toků, který by vyplynul z nesouladu mezi platbou faktury vydané a faktury přijaté. Z mého pohledu může firma „Spedice“ svým nekorektním chováním způsobit závažné problémy zejména malým společnostem, které mohou končit až insolvenčí z důvodu druhotné platební neschopnosti.

8.1.2 Skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi

Zúčtování se zaměstnanci a institucemi zahrnuje účtování o pohledávkách a závazcích z pracovně právních vztahů (účet 331- Zaměstnanci), z titulu stravování a půjček zaměstnancům (účet 335) a dále zahrnuje zúčtování s institucemi zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení (účet 336).

O pohledávkách firma „Spedice“ účtuje prostřednictvím syntetického účtu 335 – Pohledávky za zaměstnanci, který dále rozlišuje analyticky podle příjmení svých zaměstnanců, kterým byla půjčena bezúročná půjčka podle zákona 586/92 Sb., o daních z příjmu. Dle § 6, odst. 9, písmeno l) tohoto zákona zaměstnavatel poskytuje zaměstnancům na základě písemné dohody o půjčce částku až 100 tisíc korun. Návrtná půjčka se poskytuje za účelem údržby a změny stavby rodinného domu nebo bytu. Splátky jsou prováděny srážkou ze mzdy zaměstnance.

Bezúročná půjčka zaměstnanci na bytové účely

Dne 21. 01. 2012 byla zaměstnanci na jeho žádost poskytnuta půjčka ve výši 50 000 Kč, a to bezúročně. Půjčka byla převedena na zaměstnancův bankovní účet do 31. 01. 2012. Splátky jsou prováděny formou měsíční srážky ze mzdy ve výši 500 Kč. První splátka byla uskutečněna v lednu roku 2012.

Tabulka 16: Bezúročná půjčka zaměstnanci na bytové účely

Položka	Částka (Kč)	MD	D
Převod peněz na bankovní účet zaměstnance	50 000	335.002	221.000
Srážka ze mzdy zaměstnance za leden	500	331.000	335.002

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Poskytnutí a následné splacení návratné půjčky neovlivní výsledek hospodaření firmy, pouze dojde k přeměně jedné složky aktiv v jinou. To znamená, že firmě „Spedice“ vznikne pohledávka za zaměstnanci a zároveň dojde k úbytku peněžních prostředků z bankovního účtu firmy. Pokud by firma poskytovala dlouhodobou půjčku s úrokem, musí úrok časově rozlišit prostřednictvím účtů 385 – Příjmy příštích období / 662 - Úroky. V letech 2010 – 2012 firma „Spedice“ žádnou půjčku s úrokem neeviduje.

8.1.3 Skupina 34 – Zúčtování daní a dotací

Firma „Spedice“ provádí zúčtování s finančními orgány pomocí účtů 341- 345, které jsou dále analyticky rozlišeny pro účely účtování přímých a nepřímých daní a poplatků. Účet 346 slouží pro účtování dotací ze státního rozpočtu. Tato problematika spadá pod Český účetní standard pro podnikatele č. 017, kterým se firma „Spedice“ řídí.

Zúčtování daní ve skupině 34

Firma „Spedice“ zaplatila v průběhu roku 2011 čtyři zálohy na daň z příjmů právnických osob, které jsou účtovány prostřednictvím účtu 341.000 – daň z příjmu za firmu a bankovního účtu 221 000 a vychází z poslední známé daňové povinnosti. V prvním a druhém čtvrtletí se platila záloha ve výši 498 125 Kč a ve třetím a čtvrtém čtvrtletí došlo ke zvýšení zálohy na 883.100 Kč. Při porovnání zaplacených záloh s daňovou povinností vyplývající z přiznání k dani z příjmu právnických osob za rok

2011 ve výši 2 657 910 Kč, vznikl firmě „Spedice“ k rozvahovému dni roku 2011 přeplatek ve výši 104 540 Kč, který byl později uhrazen na bankovní účet. Daňová povinnost se účtuje na konci zdaňovacího období jako závazek na účet 341.000 na stranu D a jako náklad na účet 591 – Daň z příjmů z běžné činnosti, popřípadě 593 – Daň z příjmů z mimořádné činnosti. Poté byly stanoveny nové zálohy pro třetí a čtvrté čtvrtletí roku 2012 ve výši 664 500 Kč, (tj. 25 % z 2.657.910).

V předchozím případě byla firma „Spedice“ poplatníkem i plátcem daně současně. Pokud je firma plátcem, ale poplatníkem je zaměstnanec, používá se účet 342 - Ostatní přímé daně. Sražená daň snižuje závazek firmy „Spedice“ vůči zaměstnancům (účet 331).

Firma „Spedice“ je měsíčním plátcem DPH. Pro účtování o dani z přidané hodnoty, která představuje nepřímou daň, je vyhrazen účet 343, který je dále analyticky rozlišen (7.1.2. Analytické rozlišení pohledávek). Účetní software EDIS vyplňuje přiznání k dani z přidané hodnoty sám, jako podklad mu slouží údaje z knih analytické evidence tzn, faktury vydané, faktury přijaté, interní doklady, pokladní doklady. Rozlišení tohoto účtu je důležité zejména pro zpětnou kontrolu vyplněného přiznání k dani z přidané hodnoty.

Nákladní doprava a přeprava nadměrných nákladů vyžaduje používání firemních kamiónů, se kterými je spojena platba silniční daně. V účtovém rozvrhu firmy „Spedice“ je pro ni vyhrazen účet 345.001. Účtování se provádí pomocí souvztažného účtu 531, který představuje daňově uznatelný náklad. Na účet 345.000 se účtují ostatní daně a poplatky, jako například daň z převodu nemovitosti nebo dědická a darovací daň.

Zúčtování dotací pomocí účtu 346 – Dotace ze státního rozpočtu

Ministerstvo dopravy rozhodlo dnem 06. 09. 2011 o poskytnutí podpory v rámci Programu zvyšování efektivity a bezpečnosti silničního provozu na základě žádosti firmy „Spedice“ ve výši 790 000 Kč (příloha 5). Společnost je povinna použít dotaci označenou jako dotace malého rozsahu jen na účely uvedené v žádosti, tj. na zvýšení bezpečnosti dopravních prostředků a pro nákup aplikace pro zvýšení efektivity dopravy.

26. 09. 2011 byla převedena celková částka 790 000 Kč bankovním převodem na účet firmy „Spedice“. K čerpání investiční i provozní dotace došlo v období říjen – prosinec roku 2011.

Předmětem dotace bylo pořízení zimní výbavy vozidel, a to sady pneumatik vhodných pro provoz v zimních podmínkách. Dále Software pro sledování a záznam pohybu kamiónů.

Tabulka 17: Dotace na provozní a investiční účely

Položka	Částka (Kč)	MD	D
Úhrada - výpis z BÚ (2011/09)	790 000	221.000	346.000
Provozní dotace – zimní pneumatiky	550 000	346.000	648.000
Investiční dotace – software	240 000	346.000	041.000

Zdroj, EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Výnosy, které vyplývají z dotace určené na nákup zimních pneumatik firma „Spedice“ vykázala v období roku 2011 a ve stejném období byly vykázány i náklady, na jejichž krytí byla dotace poskytnuta. Dotace na pořízení dlouhodobého nehmotného majetku snižuje jeho pořizovací cenu, pro firmu „Spedice“ tedy nepředstavuje daňový, ani účetní výnos.

8.1.4 Skupina 35 – pohledávky za společníky

Firma „Spedice“ ve sledovaném období 2010 – 2012 neneviduje žádný účetní případ spojený s pohledávkami za společníkem.

8.1.5 Skupina 37 – Jiné pohledávky

Firma „Spedice“ ve sledovaném období 2010 – 2012 neneviduje žádný účetní případ spojený s účtem 378 - Jiné pohledávky, ani neexistují pohledávky z titulu pronájmu, prodeje podniku nebo pevných termínových operací.

8.1.6 Skupina 38 – Přejídné účty aktiv a pasiv

Firma „Spedice“ v této skupině účtuje o časovém rozlišení na základě povinnosti vyplývající ze zákona o účetnictví, a to účtovat dané operace do období ve věčné a časové souvislosti. Povinnost je spojena s použitím tzv. přechodných účtů. Firma

„Spedice“ účtuje na účty časového rozlišení, tj. účty 381-385 kvůli časovému nesouladu mezi okamžikem vzniku nákladu a výdaje, či výnosu a příjmu. Operace tohoto typu účtuje do účetního softwaru na vnitřní doklad [3] . Časové rozlišení v širším pojetí je spojeno s použitím účtu 388 – Dohadné účty aktivní a účtu 389 – Dohadné účty pasivní. Firma „Spedice“ účtuje na tyto dva účty operace, u kterých nezná jednu, popřípadě více následujících podmínek: titul, částka, období. Účty jsou využívány zejména na konci účetního období, kdy u příslušných pohledávek nebo závazků nezná přesnou částku.

8.1.7 Pohledávky po lhůtě splatnosti

Z předchozí analýzy pohledávek vyplynulo, že pohledávky firmy „Spedice“ jsou tvořeny přibližně ze 70 % pohledávkami do lhůty splatnosti a přibližně z 30 % pohledávkami po lhůtě splatnosti. Z hlediska účetního jsou pohledávky po splatnosti řešeny prostřednictvím opravných položek, v některých případech dochází k postoupení pohledávek nebo vzájemnému zápočtu pohledávek.

Skupina 39 - Opravné položky k zúčtovacím vztahům

V květnu roku 2011 byla vystavena faktura vydaná firmou „Spedice“ za prodej nafty. Odběratelem je firma Autodoprava Vondrášek s.r.o. Do základu daně byla započítaná částka 8 388,6 Kč z toho daň z přidané hodnoty ve výši 20 %, činila 1 677,8 Kč. Celkově mělo být uhrazeno 10 066,4 Kč.

Obrázek 1: Předkontace dokladu

```

doklad - faktura odeslaná
předkont. úhrady FD info vymáhání odpisy DPH započít oprava
deník 311002 NAFTA,NÁVĚSY
pořadové číslo 71338 z období květen / 2011
var.symbol 71338 adresa F7

předkontace dokladu
účet      název účtu      MD      DAL      zakázka      var.symbol
}604000   Trzby za zboží 0.00    8388.60
343022    Dan z přídane h 0.00    1677.80

organizace středisko      <R> rekapitulace <P> podíl
kdo vymáhá      daň ..... 1677.80
účet            valuty ...
                                                    *

F1=doc      F6=util      F10=exit      IBM
  
```

Zdroj: EDIS – informační systém

Firma „Spedice“ zaúčtovala příslušné částky z faktury (Obrázek 1) prostřednictvím účtů 311.002 (MD) – Pohledávky spojené s odběrem nafty, 604.000 (D) – Tržby za zboží a 343.022 – DPH 20 %.

Obrázek 2: Částečná úhrada

```

doklad - faktura odeslaná
předkont. úhrady FD info vymáhání odpisy DPH započít oprava
deník 311002 NAFTA,NÁVĚSY
pořad v zůstatek dokladu 0.00 10
seznam úhrad
úhrada      datum      * rok  měs  účet      číslo dok.
obch >      -7998.00  10.12.2011 P 2011 12  211000     10709
dat         -2068.40  27.05.2012 B 2012  5  221000     107

dat
způs
pozná
daňov

objed      0066.40
datum      <F7> informace z dokladu 8388.60
organizace středisko      daň ..... 1677.80
kdo vymáhá      valuty ...
účet            *

F1=doc      F6=util      F10=exit      IBM
  
```

Zdroj: EDIS – informační systém

Přesto, že splatnost předmětné faktury byla 31. 05. 2011, k částečné úhradě došlo až 10. 12. 2011 v hotovosti, a to ve výši 7 998 Kč. S ohledem na zásadu opatrnosti byla k pohledávce tvořena zákonná i účetní opravná položka prostřednictvím vnitřního dokladu.

- Zákonná opravná položka k předmětné pohledávce v prosinci 2011 se zaúčtovala na účty 558.000/391.000⁵ ve výši 20 % z 2 068, 40 Kč, protože tento nedoplatek byl již více, než 6 měsíců po lhůtě splatnosti.
- Účetní opravné položky se tvoří souhrnně ke všem pohledávkám po splatnosti nad rámec zákonných opravných položek až na konci měsíčního zdaňovacího období prostřednictvím účtů 559.000/391.009⁴

27. 05. 2012 byl uhrazen zbytek ve výši 2 068, 40 Kč. Odběratel vůči firmě „Spedice“ nemá žádné nedoplatky, účetní i zákonná opravná položka byla opačným zápisem zrušena.

Postoupení pohledávky

Přestože je obchodování s pohledávkami v současné době běžnou záležitostí, firma „Spedice“ využívá postoupení pohledávky výjimečně. Ve většině případů vymáhá pohledávky soudní cestou. Prostřednictvím procesu postoupení pohledávky dojde ke změně v osobě věřitele. Souhlas dlužníka se nevyžaduje. Firma „Spedice“ přistupuje na tento způsob zajištění pohledávek zejména proto, že je rychlý a s dobrou smlouvou o postupování pohledávek i bezpečný. Firma „Spedice“ nedostane zpět celou jmenovitou hodnotu pohledávky, ale pouze její část, za kterou pohledávku postoupí.

Postoupení pohledávky u postupitele z účetního a daňového hlediska

Postupitelem je označován původní věřitel, který postupuje pohledávku novému věřiteli, neboli postupníkovi, za nižší cenu. Postoupení pohledávky lze uskutečnit v souladu s občanským zákoníkem na základě písemné smlouvy. Na nového věřitele přechází i příslušenství k pohledávce, tzn. smluvní pokuty, úroky z prodlení atd. Pokud

⁵ 558.000 – Tvorba opravných položek § 8a / 391.000 – Opravná položka § 8a

559.000 – Tvorba opravných položek účetních / 391.009 – Účetní opravná položka

je pohledávka vymáhána původním věřitelem, dlužník může započíst pohledávky, které vůči němu má.

Firma „Spedice“ disponuje pohledávkou za odběratelem CARGO NOVA, s.r.o. Faktura vydaná (příloha 6) se týká zahraniční přepravy vlastními přepravními prostředky, základ daně činí 3 700 Kč, DPH ve výši 20 % činí 703 Kč, celková částka k úhradě je 4 403 Kč. Datum vydání 14. 05. 2011, datum splatnosti 19. 06. 2011.

Tabulka 18: Účtování o postoupené pohledávce u původního věřitele, tedy u firmy „Spedice“

Datum	Položka	Částka (Kč)	MD	D
01. 01. 2012	PZ pohledávky (CARGO NOVA, s.r.o.)	4 403	311.017	701.000
01. 01. 2012	PZ zákonné OP k výše uvedené pohledávce, (§ 8a zákona o daních z příjmů)	880,60	701.000	391.000
01. 01. 2012	PZ účetní OP k výše uvedené pohledávce	3 522,40	701.000	391.009
13. 04. 2012	Postoupení pohledávky firmě DALECO, s.r.o.	2 200	315.000	646.000
13. 04. 2012	Odepsání post. pohl. (daň. nákl. = příjem z prodeje + zákonná OP)	3 080,60	546.000	311.017
13. 04. 2012	Odepsání daňově neuznatelné části pohl.	1 322,40	546.009	311.017
13. 04. 2012	Zúčtování zákonné OP (§ 8a zákona o daních z příjmů)	880,60	391.000	558.000
13. 04. 2012	Zúčtování účetní OP	3 522,40	391.009	559.000
18. 04. 2012	Zaplacení pohl. firmou DALECO, s.r.o.	2 200	221.000	315.000

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Daňové hledisko řeší zákon o daních z příjmů, který považuje jmenovitou hodnotu postoupené pohledávky za daňově uznatelnou do výše příjmu z prodeje (respektive její pořizovací cenu). Příjem, který plyne z postoupené pohledávky lze zvýšit o opravnou položku, pokud byla vytvořena. U pohledávek před lhůtou splatnosti lze zvýšit tento příjem o diskont připadající na dobu, která zbývá do splatnosti.

Postoupená pohledávka byla vyřazena, prostřednictvím odpisu pohledávky (účty 546.000/311.017). Daňově uznatelný náklad, který firma „Spedice“ účtuje ve výši 3 080,60 Kč, zahrnuje daňově uznatelný náklad ve výši příjmu z prodeje, tj. 2 200 Kč zvýšený o zákonnou (daňově uznatelnou) opravnou položku ve výši 880,60 Kč. Opravné položky se tvoří k hodnotě pohledávky včetně daně z přidané hodnoty.

Zápočet pohledávek

Firma „Spedice“ musí při zápočtu pohledávek vycházet z Občanského zákoníku. Firma „Spedice“ vystupuje jako věřitel, dlužníkem je firma TSSR s. r. o. Pohledávky jsou stejného druhu, tj. peněžité. Za okamžik započtení se považuje den, ke kterému došlo ke splatnosti později splatné pohledávky. Z důvodu nestejně částky těchto dvou pohledávek zaniká započtením ta nižší a pohledávka s vyšší částkou k úhradě zanikne jen částečně. K započtení pohledávek v tomto případě došlo bez souhlasu dlužníka, tzn., že došlo k jednostrannému kompenzačnímu projevu.

Firma „Spedice“ má nedobytnou pohledávku za společností zabývající se servisními pracemi s obchodním názvem TSSR s. r. o, její splatnost nastala k datu 12. 06. 2012 v celkové hodnotě 3 216 Kč za přepravu zboží vlastními kamiony. Zároveň společnost „Spedice“ uskutečnila nákup na fakturu v celkové hodnotě 4 584 Kč. Faktura přijatá je splatná k 24. 08. 2012. K jednostrannému zápočtu pohledávky a závazku došlo k 25. 08. 2012 ze strany firmy „Spedice“. Zbylá část závazku byla splacena z bankovního účtu firmy ve výši 1 368 Kč.

Tabulka 19: Zápočet pohledávek

Položka	Částka (Kč)	MD	D
FAV za služby - vlastní přeprava tuzemsko			
Základ daně	2 680	311.016	602.004
20 % DPH	536	311.016	343.022
Celkem	3 216	-	-
FAP za opravu kamionu			
Základ daně	3 820	511.001	321.002
20 % DPH	764	343.012	321.002
Cekem	4 584	-	-
Vzájemný zápočet pohledávek	3 216	321.002	311.016
Doplatek faktury – výpis z bankovního účtu	1 368	321.002	221.000

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

8.2 Dopad opravných položek na VH

Vzhledem k tomu, že ne vždy dojde k zaplacení pohledávky ze strany odběratelů do lhůty splatnosti, dochází k nepříznivému ovlivnění výsledku hospodaření zdaněním výnosů, které pro firmu „Spedice“ nikdy nemusí být příjmem. Dalším nepříznivým dopadem je skutečnost, že společnosti vznikne povinnost zaplatit DPH na výstupu, bez ohledu na to, zda byla pohledávka zaplacená, či ne.

Zákon o daních z příjmů v platném znění umožní snížit negativní dopad na firmu „Spedice“ prostřednictvím uplatnění daňově uznatelného nákladu v podobě odpisu pohledávky, který má vliv na výši výsledku hospodaření firmy. Zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů umožní upravit výsledek hospodaření o daňově uznatelné opravné položky, tedy zákonné.

8.2.1 Odpis pohledávek

Z účetního softwaru EDIS byly zjištěny následující informace o odpisu pohledávek. Odepsané pohledávky celkem činily 61 807 Kč. Odpis pohledávek s účetním dopadem (účet 546.009) byl uskutečněn ve výši 41 851 Kč z důvodu nepřihlášení pohledávek

do konkursního řízení ve lhůtě stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku dlužníka a dále zde byl zahrnut odpis daňově neuznatelné části pohledávky z titulu jejího postoupení. Na základě výsledku konkursního řízení byl v roce 2012 vytvořen odpis pohledávky ve výši 9 911 Kč (účet 546.001). Částka 10 045 Kč byla odepsána na vrub účtu 546.000, na který se účtují odepsané pohledávky, jejichž opravné položky se účtovaly podle § 8a zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu (ZoR). Z toho vyplývá, že do daňových nákladů lze zahrnout odpis pohledávek ve výši 19 956 Kč.

8.2.2 Opravné položky

Z rozvahy je patrné, že tvorba opravných položek v roce 2012 dosáhla výše 1 175 000 Kč, což představovalo zvýšení o 2,14 % oproti předchozímu období. Účetní opravné položky byly v průběhu roku 2012 vytvořeny ve výši 190 711 Kč. Jejich konečný stav k 31. 12. 2012 byl ve výši 392 669 Kč. Zákonné opravné položky v průběhu roku 2012, dle zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů dosahovaly následující výše dle jednotlivých paragrafů:

- § 8 ZoR: 5 355 Kč (stav na konci období: 16 265 Kč)
- § 8a ZoR: 237 343 Kč (stav na konci období: 271 762 Kč)
- § 8c ZoR: 0 Kč (stav na konci období: 494 333 Kč)

Ze soupisu pohledávek za rok 2012 vyplývá, že firma má (mimo jiné) pohledávky za 7 různými odběrateli, ale výše těchto pohledávek za žádným z těchto 7 odběratelů nepřesahuje 30 000 Kč za zdaňovací období. Pohledávky nejsou promlčené, ani vzniklé za společníkem, spojenými osobami, či z titulu půjček, záloh, ručení atd. V souhrnu tyto nevýznamné pohledávky činí 132 799 Kč. Přestože od lhůty splatnosti uplynulo více, než 12 měsíců, firma „Spedice“ nevyužila možnost tvorby opravné položky podle § 8c ZoR a tvořila opravné položky dle § 8a ZoR ve výši 33 % z jmenovité hodnoty pohledávky (43 824 Kč), protože všechny pohledávky jsou soudně vymáhány a doba splatnosti ještě u žádné z nich nepřekročila 18 měsíců. Na zbytek jmenovité hodnoty pohledávky byla vytvořena účetní, tedy i nedaňová opravná položka ve výši 88 975 Kč.

Tabulka 20: Návrh na tvorbu opravných položek dle § 8c ZoR

Odběratel	Jmenovitá hodnota pohledávky	Opravná položka ve výši 100 %
1	25 500	25 500
2	22 389	22 389
3	22 070	22 070
4	19 300	19 300
5	17 040	17 040
6	14 820	14 820
7	11 680	11 680
Celkem	132 799	132 799

Zdroj: EDIS – vnitropodniková data, vlastní zpracování

Pokud by firma „Spedice“ využila zákonem umožněnou tvorbu opravné položky z nominální hodnoty pohledávek v souhrnu 132 799 Kč ve výši 100 %, dle § 8c ZoR, mohla by navíc uplatnit daňově uznatelný náklad ve výši 88 975 Kč (doposud bylo uplatněno jen 43 824 Kč). O daňový náklad by se snížil výsledek hospodaření firmy „Spedice“ a při výpočtu daně z příjmů právnických osob by došlo k daňové optimalizaci.

9 Návrh vnitropodnikové směrnice v oblasti pohledávek

Možností, jak naložit s pohledávkou po lhůtě splatnosti, která nebyla odběratelem zaplacená, je mnoho. Zákon o daních z příjmu a zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu nabízí různé možnosti, jak s těmito pohledávkami naložit. Pro efektivní využití všech možností je důležité, aby podnik měl kvalitně sestavenou vnitropodnikovou směrnici týkající se opravných položek k pohledávkám po lhůtě splatnosti. Vnitropodnikový předpis by měl upřesňovat, jak by měla účetní jednotka postupovat, aby využila všechny možnosti dané výše uvedenými zákony vzhledem ke konkrétní pohledávce. Součástí vnitropodnikového předpisu je návrh nové analytické evidence pro účet opravných položek a účet pro jejich tvorbu a zúčtování. Nově analyticky rozlišené účty by měly sloužit pro přehledné a rychlejší získání informací o opravných položkách a pro účely snazšího vyplnění přiznání k dani z příjmu právnických osob.

9.1 Návrh směrnice firmy „Spedice“

Vnitropodniková směrnice *pro tvorbu a zúčtování opravných položek k pohledávkám*
Číslo vnitropodnikového předpisu

Platnost od 1. 1. 2013

9.1.1 Význam a vymezení opravných položek

Základní význam opravných položek je co nejvěrnější vyjádření majetku v účetnictví a výsledku hospodaření firmy s ohledem na zásadu opatrnosti. Opravné položky je možné tvořit k majetkovým účtům na základě výsledků inventarizace a výhradně v případě přechodného snížení ocenění majetku.

9.1.2 Opravné položky k pohledávkám

V rámci tvorby opravných položek k pohledávkám je nutné důsledně rozlišit tvorbu zákonných, respektive daňově uznatelných opravných položek a tvorbu účetních opravných položek, které nelze zahrnout do základu pro zjištění daně z příjmu.

Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek

Podle zákona č. 593/1992 sb. o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu v platném znění se vytváří zákonné opravné položky k pohledávkám. Tyto opravné položky mohou vytvářet poplatníci daně z příjmu, účtující v soustavě podvojného účetnictví.

Definování skupin zákonných opravných položek k pohledávkám

a) Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8)

Tvoří se do výše 100 % rozvahové hodnoty pohledávek přihlášených u soudu, a to ve zdaňovacím období, ve kterém byla pohledávka přihlášena. Na pohledávky přihlášené po uplynutí lhůty stanovené v usnesení soudu o prohlášení konkursu lze vytvořit pouze účetní opravnou položku. Další postup dle § 8 výše uvedeného zákona.

V případě *pohledávek za zahraničními dlužníky* se sídlem ve státě, ve kterém není právní norma odpovídající zákonu o konkursu a vyrovnání a zároveň je jejich vznik po 01. 01. 1991, lze vytvořit zákonnou opravnou položku až do výše rozvahové hodnoty pohledávek. Tento postup lze uplatnit pouze za předpokladu, že se jedná o pohledávky zajištěné (bankovní zárukou, dokumentárním inkasem, dokumentárním akreditivem apod.), vymáhané zahraničním soudem a doba od jejich splatnosti převýšila období jednoho roku.

b) Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31.12.1994 (§ 8a)

U pohledávek do 200 tisíc a po uplynutí sjednané lhůty splatnosti minimálně 6 měsíců, je povolena tvorba zákonné opravné položky do výše 20 % rozvahové hodnoty pohledávky bez soudního vymáhání.

c) Opravné položky k nepromlčeným a méně významným pohledávkám (§ 8c)

Není-li postupováno dle § 8, nebo § 8a, lze k pohledávkám v rozvahové hodnotě do 30 tisíc bez příslušenství tvořit zákonnou opravnou položku ve výši 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty. Pohledávka musí být minimálně 12 měsíců po lhůtě splatnosti a účetní jednotka ji dále vede v samostatné evidenci.

Vyšší tvorbu, než 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky, účetní jednotka uplatní v případě, bylo-li zahájeno rozhodčí, správní, nebo soudní řízení a pohledávka je po lhůtě splatnosti potřebný počet měsíců, uvedený v § 8a výše uvedeného zákona.

Tvorba a zúčtování účetních opravných položek

Účetní opravné položky jsou účtovány na základě analýzy jednotlivých pohledávek v závislosti na určení míry nedobytnosti. Analýza pohledávek vychází z inventarizace pohledávek. Jinak může být prováděna na základě odsouhlasení pohledávek dlužníky formou písemné korespondence nebo pomocí zápisu z osobního jednání s dlužníky.

Účetní opravné položky k pohledávkám bude účetní jednotka tvořit ve výši, která představuje zůstatek rozvahové hodnoty pohledávek, po uplatnění zákonných opravných položek dle bodů a), b), c). U ostatních pohledávek, ke kterým není povolena tvorba daňových opravných položek výše uvedeným zákonem⁶, se bude tvořit účetní opravná položka ve výši, která zohledňuje jejich nedobytnost.

Zúčtování opravných položek je prováděno po definitivním právním dořešení pohledávek. Dále lze účtovat o zrušení účetní opravné položky k pohledávce v případě využití jiného způsobu vyúčtování, např. daňového odpisu pohledávky. V rámci roční inventarizace je kladen důraz nejen na porovnání skutečného stavu se stavem v účetnictví, ale i na ocenění majetku

Účetní předpis

- Tvorba zákonných opravných položek 558/391
- Tvorba účetních opravných položek 559/391

⁶ Pohledávky za společníky, z titulu záloh, úvěrů, půjček, smluvních pokut, úroků z prodlení a ručení

- Zrušení opravných položek se provede ve prospěch účtu 558 nebo 559 (Tvorba opravných položek) souvztažně na vrub účtu 391 (Opravná položka k pohledávkám)
- Odpis pohledávky bude zaúčtován prostřednictvím následujících účtů: 546/311

Tabulka 21: Analytické rozlišení

ÚČET 391 - OPRAVNÉ POLOŽKY	ÚČET 558 – TVORBA OPR. POLOŽEK
391.000 – OP, § 8a	558.000 – Tvorba OP § 8a
391.001 – OP, § 8 (konkurs)	558.001 – Tvorba OP § 8 (konkurs)
391.002 – OP, § 8c (do 30.000)	558.002 – Tvorba OP § 8c (do 30.000)
391.009 – OP účetní	559.000 – Tvorba účetních OP

Zdroj: Vlastní zpracování

V Českých Budějovicích dne

Podpis jednatele

10 Závěr

Cílem diplomové práce bylo vymezení problematiky pohledávek z účetního, daňového a právního pohledu a jejich řešení včetně návrhu vnitropodnikové směrnice v konkrétní účetní jednotce. Objektem zkoumání byla firma „Spedice“ podnikající v oblasti nákladní dopravy a přepravy nadměrných nákladů.

Pro posouzení struktury pohledávek byl proveden rozbor stávajících pohledávek. Informace, které vyplynuly z horizontální a vertikální analýzy pohledávek, pomohly odhalit problémové oblasti pohledávek, na které bylo nutné se zaměřit. Jedná se hlavně o pohledávky z obchodních vztahů, které tvoří převážnou část krátkodobých pohledávek. Ve srovnání s minulým obdobím došlo k jejich výraznému poklesu. Hlavní vliv na pokles pohledávek z obchodního styku mělo odštěpení části firmy, ale svůj podíl na tom měla i upadající platební morálka odběratelů, která oproti minulému období způsobila navýšení opravných položek k pohledávkám po lhůtě splatnosti.

Firma může alespoň částečně zamezit vzniku pohledávek po lhůtě splatnosti, pokud prověří budoucího partnera z hlediska jeho bonity. K tomu lze využít jak dostupné externí informace, tak i interní, které vychází z minulých zkušeností s obchodním partnerem. Zdrojem pro externí informace je především obchodní rejstřík, dostupné účetní výkazy nebo marketingový výzkum. Z mého pohledu rozhodně není zbytečné zaznamenávat informace o obchodních partnerech do informačního softwaru, protože mohou být rozhodující v otázce poskytnutí dalšího obchodního úvěru. V kapitole 7.1.4. Práce s pohledávkami byla navržena kritéria, podle kterých by firma „Spedice“ mohla zhodnotit riziko platební schopnosti svých odběratelů a určit druh zajištění pohledávek.

Nedostatek v práci s pohledávkami byl zjištěn v tom, že pokud se vyskytly pohledávky po lhůtě splatnosti, firma upomínala dlužníky až ke konci měsíčního zdaňovacího období. Doporučila bych upomínat dlužníky prostřednictvím telefonického kontaktu již krátce po lhůtě splatnosti, např. 3 dny. Za dva týdny poté by bylo vhodné poslat první písemnou upomínku s formálním požadavkem na zaplacení příslušné částky. Pohledávky již měsíc po lhůtě splatnosti by měly znamenat konec poskytování služeb na fakturu, tedy prostřednictvím obchodního úvěru. Druhou a zároveň poslední

písemnou upomínku by měl dlužník obdržet ohledně pohledávek, které jsou 6 týdnů po lhůtě splatnosti. Formální žádost o uhrazení příslušné částky by měla být doplněna o návrh splátkového kalendáře. V případě, že ani tak dlužník nezaplatí do 8 týdnů po lhůtě splatnosti pohledávky, měla by být pohledávka v závislosti na jejím charakteru a charakteru dlužníka předána k soudnímu nebo mimosoudnímu vymáhání. Druhou překážka byla zpozorována v tom, že zaměstnanec, který se ve firmě „Spedice“ stará o uzavírání nových smluv, je zainteresován na počtu jejich uzavření. Zde dochází ke konfliktu zájmů a tato skutečnost zvyšuje riziko problémových pohledávek z důvodu neprověření odběratele.

V oblasti pohledávek z hlediska účetnictví byl představen účetní software, ve kterém byly řešeny konkrétní účetní operace z hlediska jednotlivých skupin pohledávek dle účtového rozvrhu firmy „Spedice“. Pozornost byla věnována i operacím bezprostředně souvisejícím s pohledávkami, tzn. kurzovým rozdílem, problematice DPH a časovému rozlišení.

Daňové aspekty pohledávek souvisí s problematikou pohledávek po lhůtě splatnosti, ke kterým jsou tvořeny opravné položky. V případě, že by firma „Spedice“ netvořila účetní opravné položky, jednalo by se o porušení zákona o účetnictví. Neuplatnění zákonných opravných položek pro firmu „Spedice“ znamená pouze nevyužití možnosti daňové optimalizace. Vzhledem k tomu, že společnost má auditovanou účetní závěrku a podává přiznání k dani z příjmů právnických osob za rok 2012 až k 30. 06. 2013, má do té doby možnost využít tvorbu opravných položek podle § 8c ZoR dle návrhu z kapitoly 8.2. Dopad opravných položek na výsledek hospodaření firmy. Uplatněním daňového nákladu dojde k daňové optimalizaci, která je v rámci zákona považována za legální. Bude záležet především na rozhodnutí vedení firmy, jestli tuto možnost využije.

Navržený vnitropodnikový předpis by měl být nápomocný při orientaci v problematice tvorby a zúčtování opravných položek a především by měl upřesnit, jak by měla účetní jednotka postupovat, aby využila všechny možnosti dané platnými zákony vzhledem ke konkrétní pohledávce. Součástí vnitropodnikového předpisu je návrh nové analytické evidence pro účet opravných položek a účet pro jejich tvorbu

a zúčtování. Nově analyticky rozlišené účty byly zvoleny tak, aby poskytovaly přehledné informace o opravných položkách, ať už daňových nebo účetních a pro účely snazšího vyplnění přiznání k dani z příjmu právnických osob.

11 Summary

The title of this thesis is Accounting, tax and law aspects of claims and their solution in a chosen accounting entity. In this thesis were performed vertical and horizontal analysis of claims. The information, that I received, helped me to discover problem areas of claims. Problem areas are trade receivables. For this reason have been proposed criteria, which are important for determining the solvency of the customer.

Law aspects of claims are important for other work with the receivables. All claims must be properly secured for their successful judicial enforcement.

Accounting aspects of claims included presentation accounting software. Through the accounting program are recorded economic transactions and operations related to receivables. For example, exchange rate differences, time resolution, value added tax.

Tax aspects of claims is governed by the laws of the Czech Republic. Receivables that are overdue are included in the internal regulation of company, which describes the tax aspects of claims.

Finally the thesis is designed new analytical evidence for account provisioning and account for their formation. New analytical evidence will help to facilitate the use of information and to complete the tax return.

12 Přehled použité literatury

- [1] KOVANICOVÁ, Dana, 2008. *Abeceda účetních znalostí pro každého*. Praha : Polygon. ISBN 80-7273-152-7.
- [2] ŠTOHL, Pavel a Vladislav KLIČKA, 2007. *Maturitní okruhy z účetnictví 2007*. Znojmo. 227 s. ISBN 80-239-8812-3.
- [3] HRONKOVÁ, Lucie, 2010. *Zúčtovací vztahy se zaměřením na dodavatelsko - odběratelské vztahy a jejich zachycení v účetnictví*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce Ing. Marie Oubrechtová.
- [4] RYNEŠ, Petr, 2008. *Podvojný účetnictví a účetní závěrka 2008*. Olomouc : ANAG. ISBN 978-80-7263-437-8.
- [5] VOZŇÁKOVÁ, Iveta, 2004. *Efektivní řízení pohledávek*. Praha : Grada. 124 s. ISBN 80-247-0770-5
- [6] VALACH, Josef, 2003. *Finanční řízení podniku*. 2. vyd. Praha : EKOPRESS, s. r. o. ISBN 80-86119-21-1.
- [7] BHATTACHARYA, Anand a Frank FABOZZI, 2001. *Asset-Backed Securities*. 2. Frank Fabozzi Associates. ISBN 1883249104.
- [8] BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ, 2003. *Pohledávky: Vzory smluv a podání*. 2. Praha: GRADA, Publishing, a.s. ISBN 80-247-0581-8.
- [9] PROCHÁZKOVÁ, Dana a Jan HANUŠ, 1996. *Neobytné pohledávky : z účetního, daňového a právního pohledu*. 1. vyd. Ostrava : MIRAGO. ISBN 80-85922-30-4.
- [10] Zákon č. 593/1992 SB., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.
- [11] PROMLČENÍ A PREKLUZE. In: *Www.estranky.cz* [online]. 2007 [cit. 2013-01-22]. Dostupné z: <http://www.olgak.estranky.cz/clanky/absolventska-temata-a/22-a-promlцени-a-prekluze-v-oz.html>

- [12] PODNIKATEL.CZ. *České účetní standardy pro podnikatele: opravné položky* [online]. 2012. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/zakony/ceske-ucetni-standardy-pro-podnikatele/opravne-polozky/>
- [13] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Insolvenční zákon* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.insolvenni-zakon.cz/pravni-predpisy.html>
- [14] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- [15] NESNÍDAL, Jiří, 2002. *Kladivo na dlužníky*. Ostrava : Sagit. 170 s. ISBN 80-7208-312-0.
- [16] Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
- [17] Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [18] DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL, 2006. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI. 219 s. ISBN 80-735-7162-5.
- [19] PILÁŘOVÁ, Ivana, 2011. Účetní a daňový pohled na pohledávky po lhůtě splatnosti - účetní a zákonné opravné položky. *Účetnictví v praxi: Měsíčník plný informací pro účetní a daňovou praxi*. Praha: Adore. roč. 11, č. 5, ISSN 1211-7307.
- [20] JINDROVÁ, Blanka, 2010. *Účetní souvztažnosti v kostce: pro podnikatelskou sféru*. Praha: Verlag Dashöfer. ISSN 1802-9086.
- [21] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- [22] Vyhláška č. 500/2002 Sb., pro podnikatele.
- [23] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [24] Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam zkratk

VH – Výsledek hospodaření

ČNB - Česká národní banka

EU – Evropská unie

EDIS – Obchodní název informačního systému

FAV – Faktura vydaná

FAP – Faktura přijatá

MD – Strana „Má dáti“ příslušného účtu

D – Strana „Dal“ příslušného účtu

VBÚ – Výpis z bankovního účtu

DPH – Daň z přidané hodnoty

SHZ – Současná hodnota zisku

OP – Opravná položka

PZ – Počáteční zůstatek účtu

ZDP – Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

ZoR – Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam Obrázků

Obrázek 1: Předkontace dokladu	44
Obrázek 2: Částečná úhrada	44

Seznam Tabulek

Tabulka 1: Směnka k inkasu ¹	12
Tabulka 2: Poskytnutá provozní záloha	12
Tabulka 3: Účetní opravná položka	19
Tabulka 4: Výše tvorby zákonné opravné položky	21
Tabulka 5: Zákonná opravná položka	21
Tabulka 6: Odpis pohledávky a následná úhrada	22
Tabulka 7: Členění pohledávek dle rozvahy za rok 2012	27
Tabulka 8: Aktiva - vstupní údaje z rozvahy v tisících Kč	29
Tabulka 9: Horizontální analýza pohledávek	30
Tabulka 10: Pohledávky z obchodního styku dle doby splatnosti	31
Tabulka 11: Vertikální analýza pohledávek	32
Tabulka 12: Kritéria pro rozdělení odběratelů do skupin	34
Tabulka 13: Podrobnější rozčlenění výše uvedených kritérií	34
Tabulka 14: Odběratelsko - dodavatelské zahraniční vztahy	37
Tabulka 15: Samovyměření a odpočet daně z přidané hodnoty	38
Tabulka 16: Bezúročná půjčka zaměstnanci na bytové účely	40
Tabulka 17: Dotace na provozní a investiční účely	42
Tabulka 18: Účtování o postoupené pohledávce u původního věřitele, tedy u firmy „Spedice“	46
Tabulka 19: Zápočet pohledávek	48
Tabulka 20: Návrh na tvorbu opravných položek dle § 8c ZoR	50
Tabulka 21: Analytické rozlišení	54

Seznam Grafů

Graf 1: Procentuální podíl odběratelů na celkovém obratu firmy „Spedice“	33
--	----

Seznam příloh

- Příloha 1: Rozvaha v plném rozsahu k 31. 12. 2012
- Příloha 2: Rozvaha v plném rozsahu k 31. 12. 2011
- Příloha 3: Výkaz zisku a ztráty v plném rozsahu k 31. 12. 2011
- Příloha 4: Faktura vydaná do zahraničí (EU)
- Příloha 5: Rozhodnutí o poskytnutí dotace
- Příloha 6: Faktura vydaná – informační systém EDIS